

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Barbora Louková

**Historický vývoj volnočasových aktivit ve Varnsdorfu
(1945 – 1989)**

The historical development of leisure time activities in Varnsdorf (1945 – 1989)

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:
doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc.

Poděkování

Děkuji vedoucí práce doc. PhDr. Růženě Váňové, CSc. za odborné vedení práce a cenné rady. Dále děkuji Mgr. Josefu Zbihlejovi za poskytnutí informací o městu Varnsdorf a vytvoření příjemného prostředí při sběru podkladů pro tuto práci. Závěrečné poděkování patří mé rodině a blízkým, kteří mě ve studiu podporovali.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V dne.....

.....

podpis autorky

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na historický vývoj volnočasových aktivit v severočeském městě Varnsdorf, podrobněji se zabývá obdobím od roku 1945 do roku 1989. Součástí textu je kapitola, která obecně popisuje problematiku volného času a kapitola věnující se stručnému vývoji volnočasových aktivit do roku 1945 ve Varnsdorfu. Zmiňuje Josefa Mašína jako významnou osobnost ovlivňující volnočasové aktivit ve městě.

Klíčová slova:

pedagogika volného času, historický vývoj, volnočasové aktivity, Varnsdorf, Josef Mašín

Abstract

The diploma thesis focuses on the historical development of leisure activities in the North Bohemian town of Varnsdorf. It particularly deals with the period from 1945 to 1989 in great detail. The text also contains a chapter describing general free time issues and a brief chapter devoted to the development of leisure activities in Varnsdorf until 1945. It mentions Mr. Josef Mašín as an important local personam who remarkably influenced leisure activities in the town.

Keywords:

leisure time pedagogy, historical development, leisure time activities, Varnsdorf, Josef Mašín

Obsah

Úvod.....	8
1 Volný čas	11
1.1 Volný čas dětí a mládeže.....	12
1.1.1 Pohled do historie volného času dětí a mládeže a vznik organizací.....	13
1.2 Volný čas dospělých	15
1.2.1 Pohled do historie volného času dospělých a vznik organizací.....	16
1.3 Shrnutí	17
2 Město Varnsdorf	18
2.1 Geografické údaje	18
2.2 Historie města.....	20
2.3 Varnsdorfské továrny	21
3 Volnočasové aktivity ve Varnsdorfu do roku 1945	23
3.1 Charakteristika období do roku 1945 ve Varnsdorfu.....	23
3.2 Německé spolky	24
3.2.1 Spolky věnující se volnému času dospělých.....	24
3.2.2 Vzdělávací spolky pro děti a mládež	25
3.3 České spolky	26
3.3.1 Spolky věnující se volnému času dospělých.....	26
3.3.2 Spolky pro děti a mládež	27
3.4 Kultura ve městě	27
3.5 Sport ve městě	28
3.5.1 Český sportovní klub Hraničáři	28
3.6 Shrnutí.....	29
4 Vývoj volnočasových aktivit od konce 2. světové války do únorového převratu (období 1945 – 1948) ve Varnsdorfu	30
4.1 Charakteristika období v letech 1945 – 1948 ve Varnsdorfu.....	30
4.2 Sport ve městě	32
4.3 Skauting.....	33
4.4 Shrnutí.....	36
5 Vývoj volnočasových aktivit v letech 1948 – 1989 ve Varnsdorfu.....	37
5.1 Charakteristika období 1948 – 1989 ve Varnsdorfu	37
5.2 Varnsdorfští kronikáři	39
5.2.1 Vedení kroniky v letech 1948 – 1968.....	39

5.2.2	Kronikáři normalizačního období.....	39
5.3	Kultura ve městě	40
5.3.1	Městské divadlo	40
5.3.2	Varnsdorfská kina	42
5.3.3	Hudba zní městem	45
5.3.4	Městské muzeum	45
5.3.5	Městská knihovna	46
5.3.6	Závodní kluby	47
5.3.7	Další soubory a organizace	50
5.4	Organizace se zaměřením na děti a mládež	51
5.4.1	Pionýrská organizace a Dům pionýrů a mládeže	53
5.4.2	Krátký život skautingu	55
5.4.3	Lidová škola umění	57
5.4.4	Varnsdorfský balet	58
5.5	Sportovní vyžití ve městě	59
5.5.1	Sportovní areály ve městě	61
5.5.2	Košíková	62
5.5.3	Fotbal	62
5.5.4	Letecko-modelářský klub	63
5.5.5	Automotoklub Varnsdorf	64
5.6	Místní tisk a rozhlas	64
5.7	Josef Mašín	65
5.8	Shrnutí	67
	Závěr	69
	Seznam použité literatury	71
	Seznam příloh	74

Seznam zkratek

DPM	– Dům pionýrů a mládeže
JZD	– jednotné zemědělské družstvo
KSČ	– Komunistická strana Československa
KV KSČ	– krajský výbor Komunistické strany Československa
KNV	– krajský národní výbor
MNV	– místní národní výbor
MVNF	– místní výbor Národní fronty
MOD	– Městské oblastní divadlo
NF	– Národní fronta
NV	– národní výbor
OB	– Osvětová beseda
ONV	– okresní národní výbor
OV KSČ	– okresní výbor Komunistické strany Československa
PO	– Pionýrská organizace
RČS	– republika Československá
ROH	– Revoluční odborové hnutí
SČM	– Svaz české mládeže
SČSP	– Svaz československo-sovětského přátelství
SK	– sportovní klub
SNB	– Sbor národní bezpečnosti
SSM	– Socialistický svaz mládeže
SSSR	– Svaz sovětských socialistických republik
STB	– Státní bezpečnost
TJ	– tělovýchovná jednota
ZK	– závodní klub

Úvod

Tématu historického vývoje volnočasových aktivit ve Varnsdorfu jsem se rozhodla věnovat z důvodu osobního zájmu o danou problematiku ve svém rodném městě, kdy mívám pocit, že snaha o smysluplné naplnění volného času obyvatel velmi upadá. Chtěla jsem poznat, jak vypadal volný čas našich předků a konkrétně se věnovat období od roku 1945 – 1989.

Tato práce by měla sloužit zejména občanům Varnsdorfu a okolí, které zajímá zájmová činnost ve vztahu k historii města a života v něm. V neposlední řadě bych ráda vyvrátila názor těm, kteří mají pocit, že města v pohraničí zůstala na jakési periférii, které nemá cenu věnovat pozornost.

Když jsem narazila na článek o historii místních novin v Ročence Kruhu přátel muzea Varnsdorf 2006 – 2007, dočetla jsem se tam, že Varnsdorf je město „zapomenuté pánembohem i stranou a vládou“. Tento výrok měl říci František Polák, fotograf a přispěvatel do místního tisku – Hlasu severu. Čas od času se mi zdá, že je tomu opravdu tak i v současnosti. Bylo toto známé město punčoch a látek v minulosti opomíjené? Jak žili jeho obyvatelé v minulém století? S čím se mimo politické změny potýkali a jak vypadala náplň jejich volného času? Opravdu se tady leccos dalo „dělat jinak“, než v jiných částech státu, protože sem „nebylo vidět“? V čem byla organizace volnočasových aktivit složitá? Na všechny položené otázky se budu snažit najít odpovědi. Cílem práce je zjistit okolnosti vzniku volnočasových institucí v návaznosti na nabídku volnočasových aktivit ve Varnsdorfu a vyhledat, zda byla občany využívána. Cílem není hodnotit a posuzovat minulost, ale podrobněji analyzovat a třídit dostupné historické prameny, které budou uspořádány do tematických celků.

K tématu najdeme pouze kusé články a publikace k jednotlivým organizacím, nikoliv utříděný a souvislý komplex. Námět nebyl dosud v takovém rozsahu zpracováván.

Struktura diplomové práce začíná úvodem, první část stručně věnuje vysvětlení pojmu volného času, jeho cílům, funkcím a historii u dětí, mládeže a dospělých. Čerpala jsem z odborné literatury, která se zabývá pedagogikou volného času. Ve druhé části se seznamujeme s historií a geografickými údaji města Varnsdorf, pro ucelené pochopení místa, na které je práce zaměřena.

Třetí část začíná historická analýza volnočasových aktivit do roku 1945, kdy většina obyvatel města byli Němci. Tato kapitola je zařazena úmyslně, protože vývoj na sebe

navazuje, nelze ihned začít stanoveným obdobím od roku 1945. Bylo by to „vytrhnutí“ z kontextu.

Čtvrtá kapitola odhaluje krátké, avšak dynamickému období od roku 1945 do roku 1948. Popisují zde, jak okolnosti ohledně odsunu německých obyvatel a osidlování pohraničí českými obyvateli z vnitrozemí ovlivňovaly volnočasové aktivity ve městě.

Rokem 1948 byla zahájena předposlední pátá část diplomové práce. Rok byl použit jako mezník v politické situaci v Československu. Kapitola pokračuje do roku 1989 a charakterizuje trávení volného času obyvatel ve všech zájmových oborech. Zaměřovala jsem se zejména na odvětví, která mají spojitost se současností. Dále samozřejmě na ta, která byla v období 1948 – 1989 dominantní, oblíbená a zapsala se do historie města. Je zmíněn Josef Mašín jako významná osobnost, která přispěla k rozkvětu města v šedesátých a sedmdesátých letech. Na konci každé části jsem kapitolu krátce shrnula.

Práce obsahuje seznam použitých zkratk, se kterými se v textu setkáme, obrazové přílohy (nejdůležitější jsou vloženy do textu, ostatní samostatně v přílohách) a tabulky s počty účastníků různých druhů volnočasových aktivit. Citace jsou přepsané doslovně, nebyly opravovány chyby v textu. Sběr veškerých informací byl ukončen v únoru 2014.

Shánění všech dostupných pramenů bylo velmi náročné a jejich třídění opravdu složité. Navštívila jsem Státní okresní archiv v České Lípě, Liberci a Děčíně, ale ty nejdůležitější informace mi poskytla Kronika města Varnsdorf, která je uložena v archivu Městského úřadu ve Varnsdorfu. Kronika města Varnsdorf je ručně psaná a je rozdělena do několika dílů. Kronikáři se střídali a některá období jsou popisována zpětně, tudíž není zaručena naprostá dobová autenticita líčených situací. Kronika z let 1918 – 1945 (psána německy) bohužel zmizela, můžeme se pouze domnívat, z jakých důvodů. Podrobné informace z tohoto nepřilíživě zmapovaného období byly analyzovány a sestaveny podle novějších publikací.

Neméně důležitým zdrojem byl depozitář Městského muzea ve Varnsdorfu, v němž jsou umístěna všechna důležitá periodika (Svobodný Varnsdorf, Kulturní přehledy, Hlas severu). V muzeu se mi věnoval Mgr. Josef Zbihlejš, který mi přiblížil historický obraz města ve zkoumaném období 1945 – 1989.

Pátrala jsem i po konkrétních institucích ve městě, zda nemají k dispozici podrobnější informace o svém vzniku. Jednou z nich byl Dům dětí a mládeže ve Varnsdorfu, kde bohužel z důvodu stěhování do nových prostor nebyl dohledán úplný soubor dokumentů, ale tehdejší paní ředitelka mi poskytla k nahlédnutí alespoň dostupné ručně psané kroniky.

Ke skautingu se podklady sháněly opět komplikovaně, protože sám zdejší skautský oddíl nemá o své historii skoro žádné údaje. Některé kroniky a dokumenty byly ztraceny při

přesunech do jiných kluboven, další byly zcizeny nebo zůstaly v soukromých sbírkách. Osobně jsem spolupracovala s členkou skautského střediska Lužan Varnsdorf a stěžejní materiály mi poskytli manželé Holečkovi.

Čerpala jsem z regionální literatury, zejména z knihy – Varnsdorf: město průmyslu a zahrad, která je v současnosti nejrozšířenější novodobou publikací k historii města Varnsdorf. Obsahuje největší výčet informací o městě ze všech oborů: od geologického vzniku přes místní faunu a flóru, osidlování, historické události, dále školství, kulturu a průmysl až po současnost.

Posledním důležitým zdrojem byly vlastivědné sborníky vydané Kruhem přátel muzea Varnsdorf – „Ročenka“ od roku 1997 do roku 2003 a „Mandava“ od roku 2004. V nich nalezneme články spíše odbornějšího charakteru od místních obyvatel města. Po důkladném prostudování byly některé vybrány a použity v této práci.

„Volný čas je nejdůležitější částí našeho života, protože jenom v něm jsme nebo aspoň můžeme být úplnými lidmi.“

Denis Diderot

1 Volný čas

K počátečnímu uvedení do problematiky volného času¹ je třeba specifikovat, co pojem volný čas znamená a co zahrnuje. **Definice volného času** je v odborné literatuře několik, uvedeme si tu z Pedagogické encyklopedie, knihy takřka základní pro pedagoga.

„Volný čas lze charakterizovat jako svébytný, subjektivně vnímaný, kulturně a společensky podmíněný a časově vymezený prostor, ve kterém se jedinec nebo skupina lidí svobodně rozhoduje o způsobu seberealizace prostřednictvím rozmanitých činností (sportovních, kulturních, technických apod.), jimiž naplňuje své potřeby (především sekundární) a rozvíjí své zájmy. Do kategorie volného času nezahrnujeme čas vyhrazený pro školní vzdělávání či práci, stejně jako činnosti spojené se sebeobsluhou (hygiena, stravování, nákupy, práce v domácnosti, doprava do zaměstnání apod.).“²

Funkce volného času nám stručně vysvětlí další definice, kterou později dále rozvedeme. „Vědci se v zásadě shodují na třech funkcích času volného, které zároveň mohou sloužit i jako hierarchizační měřítko hodnoty jeho využití: člověk v čase volném jednak odpočívá, jednak vyhledává zábavu a věnuje se jí a konečně zde také rozvíjí svou vlastní osobnost.“³

Pro nastínění, že se diskutovalo o volném čase i v minulosti, zmiňme učitele národů Jana Ámose Komenského. Ve své jedné z kapitol Didaktiky velké uvádí „Přirozený den má dvacet čtyři hodiny; když je rozdělíme pro potřebu života na tři části, osm hodin připadne spánku, tolikéž vnějším zaměstnání, a konečně na vážné práce, které pak musíme konat čile a bez nechuti, zbude osm hodin.“⁴

Vysvětlení pojmu volného času a jeho funkcí nám vystihuje rozmezí tématu, kterým se chceme dále zabývat. Avšak chceme-li co nejvíce zúžit charakteristiku tak široké oblasti volného času, musíme vymezit věkové kategorie. Každá věková skupina má různé motivy

¹ anglicky *free time, leisure time*; německy *Freizeit*

² PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 379.

³ *Velký sociologický slovník. 1. díl, A-O*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 156.

⁴ KOMENSKÝ, J. A. *Velká didaktika*. 3. vyd. Brno: Komenium, 1948, s. 100.

a stanovené cíle, jak trávit volný čas. Pro zjednodušení si vytvoříme kategorie dvě – **děti a mládež a dospělí**.

1.1 Volný čas dětí a mládeže

Za dítě považujeme jedince, kterému je méně než 18 let. Mládež je již skupinou s problematičtějším určením horní věkové hranice, použijeme tedy rozmezí 18 – 26 let. Celá skupina je svým způsobem závislá na rodičích, jak v ekonomickém smyslu, tak i např. sociálním. Závislost se od raného dětství dynamicky mění a čím je jedinec starší, tím se chce více osamostatňovat.

Pro tuto věkovou kategorii je z výchovných důvodů důležité ovlivňování jejich trávení volného času. Zejména děti mladšího školního věku potřebují nenásilně vést k smysluplnému naplnění svého volného času, kterého mají poměrně mnoho (po splnění školních povinností). Ještě nemají tolik zkušeností a mnohdy se neorientují v nabídce činností. Zde by měla být stěžejním prvkem při výběru a organizaci volného času dítěte rodina. Nemělo by docházet k přetěžování dítěte nadměrným počtem aktivit. Pro dospívající nabývá trávení svého volného času zcela jiný smysl. Chtějí více rozhodovat a měnit se jejich zájmy.⁵

Mezi obecné funkce volnočasových aktivit dětí a mládeže řadíme **výchovně-vzdělávací funkci, zdravotní funkci a sociální funkci**.⁶ Jinými slovy jsou to oblasti **rekreačního významu**, kdy by měl jedinec změnit obsah činnosti po absolvování náročné výuky ve škole. Neméně důležitý je i **duševní odpočinek** – formou zábavy a také **rozvoj své osobnosti**, zájmů, schopností a dovedností. V neposlední řadě nesmíme zapomenout, že vhodná náplň volného času dětí je také prevencí sociálně patologických jevů.⁷

Cílem dnešní společnosti je vychovat jedince, který je pro ni přínosem, je zdravě sebevědomý, poctivý, pracovitý, zvědavý a má mnoho dalších kladných vlastností. Aby bylo cíle dosaženo, musí všechny sféry působení na mladého člověka smysluplně fungovat. Formálním vzděláváním ovlivníme pouze část osobnosti dotyčného, ostatní je na vlivu neformálního a informálního vzdělávání (nikým neřizené, v dnešní době např. působení médií).

Pro ucelenou představu, jak vypadá rozdělení organizací zájmového a neformálního vzdělávání, je připraven následující přehled:

⁵ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 221 s.

⁶ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 221 s.

⁷ PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 379.

Rozdělení organizací zájmového a neformálního vzdělávání⁸

Zájmové vzdělávání:

- Školy a školské instituce
 - Střediska volného času a domy dětí a mládeže
 - Školní kluby
 - Školní družiny

Neformální vzdělávání:

- Neziskové organizace
 - Rozpočtové a příspěvkové organizace
 - Nadace
 - Círky
 - Občanská sdružení
 - Odbory
 - Politické strany
- Střediska volného času
- Vzdělávací agentury
- Kluby
- Kulturní zařízení

Podstatné jsou **rozdíly mezi formálním a neformálním vzděláváním**. Škola je povinnou součástí života, kdežto u volnočasových aktivit má jedinec ve většině případů možnost volby. Učitel a volnočasový pedagog mají jinou výchozí pozici při práci s dětmi a mládeží. Motivace jedince je při aktivitách, které si sám vybral větší, protože ho lákají a chce se jim věnovat. Ale nemůžeme tvrdit, že vše, co bylo řečeno, funguje vždy, ve všech případech. Někteří rodiče se svých potomků neptají a vybírají jim náplň volného času podle svého uvážení. Naštěstí to nebývá úplně obvyklým jevem.

1.1.1 Pohled do historie volného času dětí a mládeže a vznik organizací

V dobách minulých, kdy se život běžného člověka velmi lišil od toho dnešního, byly určité formy volnočasových aktivit součástí běžného života dítěte i dospělého. **Aktivity neměly** tehdy takový **teoretický základ** a sloužily například k relaxaci a k oslavám v jinak vysokém pracovním nasazení.

⁸ <http://www.msmt.cz/mladez/zajmove-a-neformalni-vzdelavani>

Problém trávení volného času u dětí a mládeže přišel s povinnou školní docházkou a zvýšením průmyslové výroby. Do té doby děti a mládež byly pod neustálým dohledem dospělých (např. rodičů nebo prarodičů), rodiny žily společně. Ve vleku moderní doby se lidé začali stěhovat do měst, často pracovali oba dva rodiče, kteří nemohli zajistit dostatečný dozor nad svými potomky. Proto dochází k většímu rozvoji volnočasových aktivit až v 19. století a **rozmach zaznamenáváme ve 20. století.**⁹

Společnost správně předpokládala, že pokud se o děti a mládež nikdo po vyučování nebude starat, nastane prostor pro rozšiřování sociálně patologických jevů. Proti nim bojovaly různé dobročinné spolky. Historicky **první oficiální útulek** (předchůdce dnešní školní družiny) byl údajně založen asi v roce 1885 v Praze¹⁰. Měl v podstatě stejné poslání jako dnešní školní družina, to znamená zajistit dětem smysluplnou náplň času po škole, kdy jsou rodiče ještě v zaměstnání. Tento typ organizace byl zakládán postupně i v dalších obcích.¹¹

*„V roce 1931 byly útulky přejmenovány na družiny pro školní mládež. Družiny mládeže nebyly součástí školské soustavy. Školským zákonem z roku 1948 byly družiny začleněny do školské soustavy jako mimoškolní zařízení, nebyly však součástí škol.“*¹²

Starší žáci ovšem přestali projevovat zájem o školní družinu. *„K zásadnější změně došlo přijetím zákona o soustavě výchovy a vzdělávání z roku 1960. Zákon stanovil, že pro žáky 1.-5. tříd budou zřizovány školní družiny, pro žáky 6.-9. tříd školní kluby. Obě zařízení se stala organickou součástí škol, odpovědnost za jejich řízení převzali ředitelé škol.“*¹³ O osmnáct let později mohly fungovat školní družiny a školní kluby jako samostatná zařízení.

Školské instituce, které jsme popsali, ovšem nebyly jediné. Postupně byly zakládány **další organizace**, které chtěly přispět k **širšímu spektru nabídky volnočasových aktivit**. Jedním odvětvím je **sport**, který je příznivý při zvyšování tělesné zdatnosti, zdravotního stavu a celkové harmonie jedince. Pro nás nejznámější organizace s dlouhou historií je samozřejmě Sokol, založen roku 1862 dr. Miroslavem Tyršem, který byl rozšířen po celém našem území. Sokolu se věnovaly všechny věkové kategorie. I přes útrapy pozastavení činnosti z důvodu politických, sdružení funguje dodnes.¹⁴

Na rozšíření nových typů zařízení pro tyto činnosti měli zásluhu jednotlivci – pedagogové, lékaři a další veřejní pracovníci, ale i obce. Rostlo množství založených

⁹ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLÍČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 221 s.

¹⁰ Viz Tamtéž

¹¹ Viz Tamtéž

¹² Viz Tamtéž, s. 113

¹³ Viz Tamtéž, s. 113

¹⁴ SPOUSTA, V. aj. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 37 s.

organizací, které chtěly **dostat děti a mládež** z rychle industrializovaného prostředí **do přírody**. Zde se pak měla odehrávat výchova v přírodě, nejen k zlepšení zdravotního stavu, ale byla i počátkem dnes známé environmentální výchovy¹⁵. Vznikala jednotlivá mezinárodní hnutí, každá s trochu odlišným obsahem, ale v podstatě stejnou myšlenkou – využít smysluplně volný čas s výchovou v přírodě (YMCA¹⁶, YWCA¹⁷, skauting¹⁸, woodcraft¹⁹).

Všechny spolky a organizace, které v této době fungovaly a vykonávaly volnočasové aktivity, měly i pár negativ. Nebyly nijak zvlášť systematické a nebyly přístupné pro všechny děti.

1.2 Volný čas dospělých

Volný čas dospělých je kategorií velmi širokou a stále nabývá pestrosti. Výběr a forma volnočasových aktivit **bývá** více **individuální** s cílem především psychohygienickým a **řídí se** většinou konkrétním **zájmem**. Dospělý pracující člověk si více uvědomuje dobu, kdy se může věnovat svým libovolným činnostem, kdežto dítě mnohdy rozdíl úplně nerozlišuje. Čím je dospělý člověk starší, tím se jeho pohled na trávení volného času mění a je limitován různými faktory. Z počátku někteří budují kariéru, vydělávají co nejvíce peněz a poté se věnují rodině. Po letech si člověk začne uvědomovat, že by mohl začít konat něco pro sebe, má touhu cestovat, vzdělávat se.²⁰

Po ukončení aktivního pracovního života je velkou změnou odchod do důchodu. Tam je to správné naplnění volného času důležité pro dobrý fyzický i psychický stav člověka. Mezi limitující faktory pro výběr volnočasových aktivit zařazujeme zdravotní stav, finanční zázemí a například i místo, kde žijeme.

Platí zde podobný význam a institucionální zajištění jako u volného času dětí a mládeže. Opět zde hraje velkou roli **odpočinek a zábava**, který pracující člověk potřebuje k regeneraci fyzických i duševních sil. Spíše **v pozadí je sebevzdělávání**, prohlubování svých znalostí, schopností a zájmů, ale důležité je zapojení do společenských vztahů. U dospělých je trávení volného času proměnlivé v závislosti na délce pracovní doby, současných trendech a na osobnosti člověka. Podle výzkumů je smysluplné trávení volného času důležité hlavně

¹⁵ JIRÁSEK, I. Vymezení pojmu zážitková pedagogika. *Gymnasion*. Časopis pro zážitkovou pedagogiku. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 2004, č. 1, s. 6-16.

¹⁶ Křesťanské sdružení mladých mužů (1844, Anglie)

¹⁷ Křesťanské sdružení mladých žen (1855, Anglie)

¹⁸ Zakladatel Robert Baden-Powell (1907, Anglie)

¹⁹ Zakladatel Ernest Thompson Seton (1902, USA)

²⁰ SPOUSTA, V. et al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 183 s.

pro ty jedince, kteří mají vyšší vzdělání. Spíše pasivní formu (dnes nejčastěji sledování televize) preferují lidé, kteří nemají příliš vysoké příjmy a jsou z nižších společenských vrstev.²¹

1.2.1 Pohled do historie volného času dospělých a vznik organizací

Dospělí se volnočasovým aktivitám mohli věnovat až tehdy, pokud všechnu práci, kterou museli splnit z důvodu své obživy, měli hotovou. A protože obyčejní lidé pracovali v době největší zátěže okolo 16 hodin, k uspokojení základních fyziologických potřeb jim moc času nezbyvalo. Různé **možnosti** a druhy **volnočasových aktivit** se rozvíjely spíše **u vyšších** společenských **vrstev** (již v 17. století byly budovány víkendové domy, kluby a společnosti pro bohatší obyvatelstvo), **později u dospělých středních vrstev**, kde byla zkracována pracovní doba.²² „*Postupně dosahovaným cílem bylo získat dostatek času na regeneraci pracovní síly a pak také na sebevzdělávání, rozvoj zájmů, na sociální a veřejnou činnost. Začaly se objevovat vzdělávací, hudební, divadelní, tělovýchovné nebo turistické aktivity, pořádaly se výlety, slavnosti nebo shromáždění; vznikaly kluby, dělnické domy, zájmové, odborové, sociální i politické organizace.*“²³

Časem se staly aktivity, které si mohla finančně dovolit pouze vyšší vrstva, dostupné pro obyčejné obyvatelstvo. Nebo si náplň volného času zpřístupnili po svém, pro příklad uveďme finančně nenáročný tramping. Celosvětové a celospolečenské **krize** v první polovině 20. století několikrát **formy trávení volného času přerušily**. V těchto dobách si lidé zajišťovali základní obživu a téměř neměli myšlenky a mnohdy ani příležitosti na volnočasové aktivity, činnosti organizací byly utlumeny nebo přerušeny.

Po druhé světové válce byla potřeba zvednout potácející se ekonomiku a pracovní doba byla zvýšena. Západoevropské země navázaly na předchozí zkušenosti a plně pokračovaly dál, neohraničeny totalitním režimem, jako u nás. Tady byly **aktivity řízeny státem**.²⁴

„*Totalitní režimy pochopily přesně „nebezpečí volného času“, jistěže jinak, než se tak stalo v letech šedesátých v západních demokraciích. Mimopracovní čas musí být vyplněn kontrolovanou činností, jejíž základní funkcí je regenerace pracovní síly: všechny*

²¹ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. 208 s.

²² PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 221 s.

²³ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 21.

²⁴ PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 936 s.

totalitarismy rozvíjejí jako dominantu volného času rekreaci, tedy zotavení po práci a k nové práci.“²⁵

„Socialistický režim „nenařizoval“ jen povinnou a řízenou zábavu, ale prostřednictvím centrálně řízených organizací, např. Socialistického svazu mládeže (SSM), a dalších složek Národní fronty kontroloval ideologickou nezávadnost aktivit.“²⁶

Vytratil se duch libovůle, svoboda úplného rozhodování o tom, jak si svůj volný čas člověk bude trávit. Měl mnoho společenských povinností, naplánovaných z velké části institucí, ve které pracoval. V této poválečné totalitní době se zvolna začalo rozmáhat „chalupářství“, jako únik ze všední reality bydliště. Později, po rané budovatelské éře, se jedinec začal místo na společnost zaměřovat na sebe. Od sedmdesátých let 20. století se zájmy lidí mění.²⁷

Po roce 1989, kdy se opět otevřely dveře do světa, se mohla pedagogika volného času svobodně inspirovat západem. Dozvěděli jsme se o nových proudech pedagogiky volného času a neustále se jimi obohacujeme. Dodnes pozůstatky činností minulého režimu a tradici některých aktivit sledujeme. Směsí těchto všech zkušeností a vlivů se píše naprosto **nová kapitola volnočasové pedagogiky** v České republice.

1.3 Shrnutí

Definovali jsme různé pohledy na volný čas, seznámili jsme se s rozdíly trávení volného času dětí a mládeže a dospělých. Krátce, pro ucelení celkového obrazu, byl vysvětlen historický vývoj volného času obou skupin. Cíle a formy náplně volného času dětí a mládeže se liší od dospělých.

²⁵ PETRUSEK, M. *Společnosti pozdní doby*. Praha: SLON, 2006, s. 421.

²⁶ PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 380.

²⁷ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. 208 s.

2 Město Varnsdorf

Obrázek 1 – Pohled na Varnsdorf, v pozadí Hrádek
(zdroj: úvodní strana kroniky Domu pionýrů a mládeže 1970 – 1971)

2.1 Geografické údaje

Když se zadíváme na mapu České republiky a zrak posuneme směrem na sever, spatříme u hranic s Německem dva výběžky. Západnější je Šluknovský výběžek a východnější je Frýdlantský výběžek. Naším cílem je **Šluknovský výběžek**, kde se nachází město Varnsdorf, v současnosti (rok 2014) s necelými šestnácti tisíci obyvateli. Město je ze třech stran obklopeno Německem a jeho historie je s ním spjata. Území města má rozlohu 26,21 km² a průměrná nadmořská výška je okolo 352 m. n. m.²⁸

Varnsdorfem teče **řeka Mandava**, která během posledních let výrazně změnila svou tvář, voda v ní je opět krásně čistá. V dobách dřívějších, avšak ne úplně vzdálených, se tradovalo, že podle barvy vody v Mandavě poznáte, jakou barvou se barví látky v místním podniku Velveta. To je našťastí minulostí. Řeka pokračuje z Varnsdorfu do Žitavy v Německu, kde se vlévá do Lužické Nisy.

Pokud chceme vidět město jako na dlani, musíme vystoupat z Varnsdorfské kotliny na některé z vrchů Varnsdorfské pahorkatiny²⁹ – **Špičák** (544 m. n. n.), **Hrádek** (429 m. n. m.), **Šibeniční vrch** (391 m. n. m.). Na Hrádku je dnes přístupná vyhlídka, která je po rekonstrukci. Rozhledny z ostatních dvou vrchů už uvidíme pouze na starých fotografiích. Okolí lemují **Lužické hory** s nejvyšší horou **Luž** (793 m. n. m.).

²⁸ Varnsdorf: město průmyslu a zahrad. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

²⁹ Varnsdorfská pahorkatina je součástí Rumburské pahorkatiny, ta je částí pahorkatiny Šluknovské

Co je zvláštností, jsou **varnsdorfské kostely**. Z důvodu historického složení města z několika vesnic tady stojí čtyři kostely. Kostel na náměstí sv. Petra a Pavla a kostel sv. Karla Boromejského („bez věže“) náleží Římsko-katolické církvi. Další kostel najdeme na cestě k městskému divadlu a ten připadá Starokatolické církvi, která zde byla dokonce založena. Posledním kostelem, který je bohužel v žalostném stavu, je tzv. Červený kostel. Nejdříve byl majetkem Německé evangelické církve, ale po válce byl dán do péče Československé církvi. V současnosti se bojuje o jeho záchranu, protože je stavebním unikátem.

Od roku 1949 byl Varnsdorf v kraji Libereckém. V roce 1964 proběhla změna v územním členění státu a město bylo zařazeno do Děčínského okresu, který spadal do Severočeského kraje se sídlem v Ústí nad Labem. Dnes je obcí s rozšířenou působností a je součástí Ústeckého kraje. V roce 1980 byla přilehlá vesnice **Studánka** připojena k Varnsdorfu jako jeho místní část.³⁰ Tady se mohou v jednotlivých publikacích rozcházet historické počty obyvatel města. Některé zdroje uvádí i před rokem 1980 celkový počet občanů i s obyvateli Studánky, jiné nikoliv.

Městským znakem je modrý štít, na kterém je šestiboká stříbrná hvězda a pod ní stříbrný půlměsíc. Původ jeho vzniku není úplně známý, údajně byl inspirací erb rytířů Welfů z Varnsdorfu. Městu nebyl znak darován, ale používal se a v roce 1998 byl plně zoficiálněn.³¹

Obrázek 2 – Velký znak města Varnsdorf
(zdroj: HAVLÍČEK, M. *Almanach ke 130. výročí povýšení Varnsdorfu na město*. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 1998, s. 109.)

³⁰ *Varnsdorf: město přemyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

³¹ MELICHAR, J. *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost*. Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s.

2.2 Historie města

První písemné zmínky pocházejí z poloviny 14. století, původní vesnice údajně vznikla již ve 13. století. Vznik názvu Varnsdorf je také dosud spíše domněnkou a o opravdovém původu se vedou spekulace. „Podle staré pověsti se založení Varnsdorfu a vznik jeho jména spojuje s poustevníkem Wernarem, který prý v dávných dobách žil nedaleko Hrádku a varoval kolemjdoucí pocestné a poutníky před loupežníky, kteří se v tehdy ještě pusté krajině v oblasti tzv. Mandavského údolí zdržovali. Jeho obydlí, všeobecně nazývané „Warnhütte“, prý stál při zemské stezce procházející tudy z Míšně do Jablonného. Kolem Wernarovy chýše se usadilo šest rodin z přelidněného Zhořelecka a takto vzniklá osada prý dostala jméno Varnsdorf. Historik Bohuslav Balbín nazývá Varnsdorf „Wernardivilla“, tj. Wernarova ves, a Flaschner ve svých Zápiscích (Tagebuch von Zittau z r. 1799) uvádí rod z Varnsdorfu jako jeden z nejstarších rodů v Lužici a ve Slezsku, který byl v rozkvětu už ve 12. století.“³²

Když se zamyslíme nad německým pojmenováním města a přeložíme si německé *warnen* – varovat, můžeme přece jen v pověsti najít pravděpodobný vznik názvu. Co je zajímavé, že Varnsdorf zůstal dodnes nepřejmenován. Většina ostatních měst a vesnic v okolí dostala svůj český název, Varnsdorf však nikoli. Pouze byl změněn německý název Varnsdorf na Varnsdorf.

Počet obyvatel se měnil úměrně s historickými událostmi a stoupal s postupným rozvojem manufakturní výroby, obzvláště textilní. V roce 1849 **vznikl Varnsdorf spojením šesti osad** (vesnic) – Starého Varnsdorfu (Alt Varnsdorf), Nového Varnsdorfu (Neu Varnsdorf), Karlsdorfu, Floriansdorfu, Starého Francentálu (Alt Franzenthal) a Nového Francentálu (Neu Franzenthal).

Velkým mezníkem se stal rok 1868, kdy císař František Josef I. **povýšil Varnsdorf na město**, z původní **největší vesnice Rakouska – Uherska**. Naprostá většina obyvatel byli sudetští Němci. Česká menšina na začátku 20. století pomalu rostla (viz Příloha č. 1 – Počet obyvatel ve Varnsdorfu 1850 – 2013). Podle oficiálních čísel bylo Čechů na začátku 20. století ve Varnsdorfu velmi málo, avšak soukromé odhady počtu Čechů ve městě jsou několikanásobně vyšší. Bylo to pravděpodobně zapříčiněno tím, že Češi neměli takové zázemí, jako němečtí obyvatelé a jejich tzv. obcovacím jazykem byla němčina. Češtinu neuváděli spíše z důvodu závislosti na zaměstnání u německých podniků. Nehledě na to, že děti neměly možnost navštěvovat českou školu. V roce 1919 zde byla otevřena první **Česká státní obecná škola**.

³² KAVANOVÁ, V. *Výbor z Varnsdorfské kroniky Aloise Palmeho a jeho pokračovatelů*. Varnsdorf: Regia, 1993, s. 2.

Tento fakt podpořil i další zakládání českých škol, avšak ty se potýkaly s neustálými překážkami (nedostatek žáků, nekvalitní učitelé). Činnost ukončil rok 1938, kdy školy zanikly.

Meziválečnému stavu města a podrobnějšímu výčtu událostí a popisu situace ve městě od roku 1945 do roku 1989 se věnují další kapitoly.

2.3 Varnsdorfské továrny³³

Tato kapitola zdánlivě nemá souvislost s daným tématem, ale opak je pravdou, je zařazena odůvodněně. Varnsdorfské továrny mají ve městě dlouholetou tradici a jsou zmíněny pro ucelenou představu o **rozmístění pozdějších závodních klubů**, které byly organizátorem mnoha volnočasových aktivit ve městě.

Továrny byly obživou velké části obyvatelstva a po druhé světové válce, kdy byly v plném rozkvětu, se městu přezdívalo „**město mládí, zahrad a továren**“.

Rozvoj průmyslové výroby ve městě nastal na přelomu 19. a 20. století. Přesunula se sem textilní výroba, která s sebou přinesla i vznik dalších továren, např. na barvy a textilní stroje. Jejich provoz zasáhla první světová válka, později hospodářská krize a druhá světová válka.

Firma Johann Georg Fröhlich & Söhne

Tento rodinný podnik byl založen v roce 1777 a byl jeden v největších ve městě. Zabýval se výrobou textilu. Zhruba po sto letech vyrostla mechanická tkalcovna, barevna a tkalcovna sametů. Po druhé světové válce se stala částí národního podniku **Velveta Varnsdorf**.

Tkalcovny bratří Richterů

Roku 1858 byl založen obchod s látkami a po několika letech si firma pronajímala další z tkalcoven ve městě. Celá firma dobře prosperovala i přes krize již výše zmíněné, ale po druhé světové válce byl podnik také přiřazen k národnímu podniku **Velveta Varnsdorf**.

Přádelny Johanna Gottfrieda Haeblera

Firma vznikla v sousedním městečku Großschönau v roce 1812 a později v roce 1896 postavila ve městě přádelnu. Vyráběly se tu různé druhy příze. Opět byl po válce podnik přiřazen k národnímu podniku **Velveta Varnsdorf**.

³³ NĚMEC, J. *Obrázky z průmyslových dějin Šluknovska*. Rumburk: město Rumburk, 2012. 159 s.

Továrna na punčochy Julius Kunert & Söhne

Za první světové války se v továrně vyráběly bedny na munici, po válce nábytek. Podnikavá manželka J. Kunerta si pořídila pletací stroj, začala vyrábět punčochy a její výrobky byly za nedlouho žádanější, než nábytek. V roce 1928 byl postaven první varnsdorfský mrakodrap (osmipatrový). Po znárodnění nesla firma jméno **Elite Varnsdorf**.

Strojírna Arno Plauerta

Tato další významná firma se zrodila z malého podniku na výrobu kovoobráběcích strojů. Dařilo se jí relativně dobře, krátká krize nastala v meziválečném období. Za druhé světové války rostl zájem o obráběcí stroje. Po skončení války se stala továrna součástí národního podniku Továrny na obráběcí stroje (**TOS Varnsdorf**).

Jsou uvedeny jen ty podniky, které později po druhé světové válce byly znárodněny a sloučeny do větších významnějších továren ve městě. Menších továren a podniků na různé druhy zboží bylo ve své době ve městě mnoho. Ty velké a známé fungují dodnes. TOS Varnsdorf a.s. prosperuje a neustále modernizuje svou výrobu, ale Velveta a.s. a Elite a.s. údajně bojují o svou existenci, z důvodu levnějšího textilního trhu v zahraničí. Kéž by tato tradiční výroba v budoucnu ve městě nezanikla.

3 Volnočasové aktivity ve Varnsdorfu do roku 1945

„Dětství ve Varnsdorfu bylo pro mě krásné a ráda na ně vzpomínám. Okolí města dávalo možnost pro turistiku, lyžování, ve městě bylo koupaliště a střediskem českého společenského života byla Vorlíčkova restaurace a kino. Chodila jsem nejdříve do německé mateřské školy, protože česká ještě nebyla a rodiče také chtěli, abych se naučila německy; později jsem chodila až do páté třídy do české dvojtřídky.

Byli jsme vlastně českou menšinou ve městě s převahou obyvatel německé národnosti. Měli jsme kamarády a přátele mezi Němci a zejména my děti jsme nedělaly žádné rozdíly. Soužití s Němci bylo zpočátku normální a klidné.“³⁴

3.1 Charakteristika období do roku 1945 ve Varnsdorfu

Varnsdorf byl v letech 1681 – 1919 majetkem Lichtenštejnů a mohutně se zde rozvíjel textilní průmysl, později v návaznosti také průmysl strojírenský. V druhé polovině 19. století byl **Šluknovský výběžek centrem textilní výroby** v Rakousku – Uhersku. Kolem roku 1850 bylo ve výběžku přes 50 továren, které se soustřeďovaly na bavlnářskou výrobu. Varnsdorfu se v té době říkalo dokonce „**Malý Manchester**“. Budovaly se železniční sítě, zaváděla se elektřina, telegraf a koncem 19. století i telefon. Vznik různých dělnických spolků zaznamenal i Varnsdorf, kde byla největší koncentrace dělnictva. Československo dohánělo opoždění v rozvoji a začalo se přibližovat západoevropským zemím.

Nikdo nevěřil, že by se mohlo stát něco tak hrozného, jako válka, nikdo si neuměl představit, jak by díky rychlému rozvoji techniky vypadala. Napětí narůstalo a po atentátu na Františka Ferdinanda d'Este byla rozpoutána **první světová válka**. Obyvatelé nevěřili, že je situace natolik vážná, až do vydání manifestu Františka Josefa I., dne 28. července 1914. Prosperita byla ta tam a obyvatelstvo se potýkalo s chudobou, nedostatkem potravin a epidemiemi. Koncem války ještě v sousedním městě Rumburku proběhla 21. května 1918 **vzpouora proti válce**. Jednalo se o vojáky, kteří se vraceli z ruského zajetí. Bylo jim přislíbeno, že nebudou muset na frontu, ale tento slib nebyl dodržen. Vzbouřili se a obsadili Rumburk, dále Nový Bor a chystali se na Českou Lípu. Tam už byli obklíčeni armádou a vzbouřenci byli poraženi.

Svět i náš stát se první světovou válkou naprosto změnil. Nově vzniklé **Československo** si s sebou neslo národností problém. Obyvatelé nebyli pouze Češi, ale také Němci, Slováci, Maďaři a další. Byla to příčina dalších nepokojů.

³⁴ RŮŽIČKOVÁ, V. Vzpomínky na dětství ve Varnsdorfu. In: *Ročenka Kruhu přátel muzea Varnsdorf 1998-99* vydávaná u příležitosti valné hromady 28.9.1999. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 1999, s. 55-57.

Zdejší továrny vyráběly pro armádu a po skončení války utrpěly velké ztráty. Po vzniku republiky mnoho zboží nenašlo své (nyní už zahraniční) zákazníky. Ve dvacátých letech 20. století téměř osm tisíc obyvatel pracovalo v textilním odvětví a přes tisíc ve strojírenství. Po roce 1929 zasáhla **hospodářská krize** i výběžek. Nastalo omezení výroby, propouštění, krachy, stávky. Češi na území Šluknovského výběžku tvořili asi 5 % tehdejšího obyvatelstva. Do roku 1935 byl relativní klid, ale po nástupu Konráda Henleina jeho prohitlerovské názory začaly zasévat semínka zla. Napětí se zvyšovalo a 23. září 1938 byla vyhlášena mobilizace československou vládou. 30. září 1938 byla podepsána **mnichovská dohoda** a československá armáda se musela z výběžku stáhnout. V říjnu 1938 začaly obsazovat Varnsdorf německé jednotky. **Činnost většiny spolků**, ale i organizací, jako Sokol a Junák, **byla zakázána**. Propukla **válka**, avšak město nebylo dějištěm přímých válečných akcí.³⁵

Zpět k trávení volného času občanů města v období končící rokem 1945. Nesmíme zapomenout, že většina obyvatel města byli Němci a ti měli obrovskou škálu nabídky volnočasových aktivit. Pokud se česká menšina chtěla aktivitám věnovat, mohla navštěvovat německé, nebo založit české organizace a spolky, což bylo obtížné. **Velká nabídka byla pro dospělé** obyvatele města, volným časem dětí a mládeže se příliš spolků nezabývalo, byla to záležitost většinou školských zařízení. Více v jednotlivých kapitolách.

3.2 Německé spolky

3.2.1 Spolky věnující se volnému času dospělých

Vzpomeňme na kapitolu o obecné historii volnočasových aktivit. Obyvatele Varnsdorfu určitě od nepaměti provázely různé slavnosti a kulturní akce, přesuňme se do období významnějšího, tím je myšlen přelom 18. a 19. století. Tehdy vznikaly např. hudební a pěvecké spolky. Příkladem sjednocení členů těchto spolků (zhruba stovka amatérských zpěváků a hudebníků) byla práce na společném cíli – **premiéra** liturgického provedení **Beethovenovy slavnostní mše** (Missa solemnis), která se uskutečnila roku 1830. Místní rodák Johann Vinzenz Richter dílo dirigoval, jakožto později i významná díla další. Zajímavostí je, že se údajně na studiích v Lipsku seznámil se známým německým hudebním skladatelem Felixem Mendelssohnem-Bartholdym.³⁶

V roce 1794 byla založena **Měšťanská střelecká společnost** (Bürgerliche Schützengesellschaft), která měla poměrně dlouhou tradici. Asi každý občan z vyšších vrstev

³⁵ MELICHAR, J. *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost*. Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s.

³⁶ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

měl zájem být členem spolku, byl to i jistý symbol prestiže. O dva roky později byla slavnostně otevřena první střelnice, kterou financovali její členové. Každý rok se pořádala královská střelba, která byla vyhledávanou akcí a spolek mohl být také využit jako pořádková policie při slavnostech. Tento nejstarší spolek existoval až do roku 1939, kdy jeho činnost ukončily nacistické úřady. Posloužil jako vzor pro vznik dalších spolků.³⁷

Další náplní volného času byla četba knih. Kniha byla nedostupným a luxusním zbožím, takže za podpory místních podnikatelů mohla být otevřena **výpůjční knihovna**, která neustále rozšiřovala svou nabídku. Rozmohly se nejrůznější plesy a také ochotnické divadlo.³⁸

Rok 1867 byl zlomový v zakládání spolků – vyšel v platnost Zákon spolkový 134/1867. Do té doby spolky nemohly vznikat (jen na výjimku od vlády). Odrazilo se to i na jejich počtu. Dle kronikáře Thoranda **bylo v roce 1869 19 spolků**, ale rok **1913 nabízel již 206 spolků**. Nemůžeme se dopodrobna zabývat všemi spolky, tudíž byly vybrány ty významnější. Jen pro představu uveďme **Spolek pro vážné i veselé umění** (Verein für ernste und heitere Kunst, 1903), **Mužský pěvecký spolek** (Warnsdorfer Männergesangverein, 1846 – 1945)³⁹, ženské pěvecké spolky. Z jiného oboru např. **Okrašlovací spolek** (Anpflanzungs-Verein, 1869), **Spolek pro ochranu zvířat a stromů**. Divadlu se věnoval např. ochotnický spolek **Thalia** (od roku 1851 s menší odmlkou do roku 1945). Ve sportovním odvětví vznikl **Tělocvičný spolek** (Turnverein, 1861 – 1939, poté sloučen s ostatními spolky) a v roce 1875 byla dokončena stavba tělocvičny. Dále sportovní vyžití zajišťovaly cyklistické spolky, fotbalový klub **Deutsche Fußball-club Warnsdorf** (od 1907 do 1939, viz kapitola 3.5 Sport ve městě) a pro něj začala stavba potřebného hřiště v Kaiserparku⁴⁰. Činnost varnsdorfského **bruslařského klubu** (Warnsdorfer Eis-Klub) byla ukončena z důvodu vyčerpání vody z rybníku pro provoz továrny.⁴¹

Všechny výše jmenované spolky potřebovaly pro svou činnost a aktivity prostory. Buď využily místa stávající (např. sály hostinců), nebo si musely najít finanční prostředky pro stavbu nových budov.

3.2.2 Vzdělávací spolky pro děti a mládež

Na konci 19. století byly zakládány různé školní a vzdělávací spolky. Za zmínku stojí uvést **Spolek přátel dětí** (Verein der Kinderfreunde), vznikl v roce 1898. Staral se o hmotné

³⁷ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

³⁸ Viz Tamtéž

³⁹ V roce 1930 zahrána Missa solemnis Mužským pěveckým spolkem ke stému výročí od premiéry.

⁴⁰ Kaiserpark je bývalým rekreačním parkem s restaurací, dnes opuštěné místo za nemocnicí.

⁴¹ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

zabezpečení školní mládeže, jejich zdravotní stav, atd. Založil také mateřskou školu (1900) a útulky pro školní mládež (1900 – 1909). To ovšem nebylo vše. Za pomoci finančního daru E. Kühnelové mohl vzniknout dětský domov, který se staral o děti osiřelé a po válce byl předán do správy města, jakožto i ostatní ústavy. Rok 1939 byl rokem zániku Spolku přátel dětí.⁴²

3.3 České spolky

3.3.1 Spolky věnující se volnému času dospělých

Prvním českým spolkem byl **Pokrok** (1891), **Národní jednota severočeská**, dále **Bratrství** (vzdělávací spolek), z něho vznikl **Květ** (čtenářský a vzdělávací spolek, zrušen v roce 1915 kvůli údajným anarchistickým tendencím). Spolek Bratrství v roce 1906 nahradil spolek **Osvěta**, ten působil až do roku 1938 a byl velmi aktivní v kulturní a tělovýchovné sféře. Ochotnickému divadlu se věnoval soubor **Jirásek**, který vznikl v roce 1912 a v letech 1938 – 1945 byla jako v mnoha dalších případech pozastavena jeho činnost. V neposlední řadě nesmíme opomenout vznik **České lidové knihovny** v budově české školy.⁴³

Je jasné, že česká menšina se chtěla scházet a konat různé akce, ale muselo se najít vhodné místo. Svítla naděje tehdy, když hostinec v dnešní Plzeňské ulici⁴⁴ šel do dražby. Po dlouhých průtazích v roce 1912 získal majitel hostinskou koncesi a Národní severočeská jednota ho mohla uvést do provozu. Německé části obyvatel se to nelíbilo a ze začátku protestovali. Hostinským byl Tomáš Vorlíček, zemřel bohužel na začátku první světové války a hostinec převzal jeho syn Břetislav.⁴⁵

⁴² *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

⁴³ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

⁴⁴ Dodnes zde funguje autobusová zastávka U Vorlíčků, která nese jméno po majitelích restaurace

⁴⁵ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

Obrázek 3 – Český dům ve Varnsdorfu - „U Vorlíčků“
(zdroj: *Varnsdorf ve starých fotografiích*. Varnsdorf: Kulturní dům Rozkrok, 2003, s. 103)

3.3.2 Spolky pro děti a mládež

Nejvýraznějším spolkem věnující se smysluplné náplni volného času dětí a mládeže byl **skaut**. Jak vypadala skautská činnost v období meziválečném ve Varnsdorfu, není úplně známo. Podle článku⁴⁶ od bratra Míly Frýby o historii skautingu ve Varnsdorfu je stěžejní rok 1920. Tehdy byl Varnsdorf jmenován jako součást župy Roudnické Svazu Junáků – skautů RČS. Dále v roce 1927 byla župa Roudnická nahrazena Severočeskou a rozmach skautingu ve výběžku pokračoval. O dalších aktivitách nejsou zprávy, je to období málo probádané. Ručně psané kroniky chybí, buď z důvodu častého stěhování kluboven ve městě, nebo se nacházejí v soukromých sbírkách, o kterých nejsou dostupné informace. Pokud budeme předpokládat, že skautská činnost ve městě byla, musela skončit rokem 1940, kdy byl Junák celostátně zrušen.

3.4 Kultura ve městě

Jak jsme již postřehli, prostory pro kulturní akce nebyly, takže byly využívány sály hostinců a nově postavená tělocvična. První **biograf** byl otevřen v roce 1912, ale nepravidelně se promítalo na jiných místech již dříve. **Městské divadlo** bylo založeno v roce 1918. Počátky zřízení **městského muzea** a archivu byly od roku 1902. Po třiceti sedmi letech získalo muzeum samostatnou budovu a po druhé světové válce byla jeho činnost na nějakou dobu ukončena.⁴⁷

⁴⁶ FRÝBA, M. Skauting a Varnsdorf. In: *Ročenka Kruhu přátel muzea Varnsdorf 1996-97 vydávaná u příležitosti valné hromady 30. září 1997*. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 1997, s. 28.

⁴⁷ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

3.5 Sport ve městě

Pro širokou veřejnost bylo v roce 1902 založeno první **koupaliště** a fungovalo šedesát let. Dnes po něm nezbyla ve městě ani památka, nebýt historických fotografií a příznačného pojmenování ulice – Plavecká, koupaliště by sešlo do úplného zapomnění.

V roce 1911 byl založen **Sokol**. Dohledaná historie v meziválečném období ovšem opět není příliš obsáhlá. Je zmíněn rok 1928, kdy se konal první slet (severočeské Fügnerovy župy). Opět se opakují slova již několikrát napsaná – činnost přerušila druhá světová válka.⁴⁸

Velkou tradici má také **varnsdorfský fotbal**. V roce 1907 založili fotbaloví nadšenci Německý fotbalový klub (DFC), ale byl německo-český. O pět let později byl založen další oddíl, tentokrát podle jména zakladatelské restaurace – Sportovní oddíl SK Edelgrund. Činnost fotbalu přerušila první světová válka. Po válce byly snahy varnsdorfský fotbal opět probudit. Vydařilo se a pokračovalo se dál. Po čase ale bylo zřejmé, že dva kluby na jedno město je příliš, jedním z důvodů bylo samozřejmě financování. V roce 1930 se dohodla schůze představitelů klubů a plán byl následující: oba dva kluby sloučit v jeden, s novým názvem. V roce 1931 se záměr podařil a vznikl Varnsdorfský fotbalový klub (WFK). Nastal prostor pro rozsáhlejší činnost s mládeží a klub měl podporu místních podnikatelů. Hráči začali vyhrávat zápasy. Fotbal pokračoval i po připojení města k Německé říši, ale klub již patřil pod Tělovýchovnou společnost. Vše je bohužel pomíjivé a i přes obrovské úspěchy přišel pád, ovlivněn válečnými událostmi a konečný byl rok 1945. Podle vzpomínek předsedy WFK v dobách úspěchů nešlo jen o hru samotnou, ale také o přátelství a nadšení pro hru mezi hráči.⁴⁹

3.5.1 Český sportovní klub Hraničáři⁵⁰

Jak bylo psáno v úvodu kapitoly, germanizace se nevyhnula po roce 1938 také sportovním aktivitám. V tomtéž roce česká menšina přišla s nápadem založení vlastního českého sportovního klubu. Kde jinde mohli čeští občané o záměru debatovat, než v restauraci „U Vorlíčků“. Cesta byla spletitá, finanční podporu poskytoval i velký příznivce Jan Masaryk (syn T. G. Masaryka). Ještě v roce 1938 s ohromnou vervou a nadšením vznikl

⁴⁸ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

⁴⁹ *100 let varnsdorfského fotbalu*. Varnsdorf: SK Slovan Varnsdorf, 2007. 82 s.

⁵⁰ ŠEBEK, M. Kronika sportovního klubu Hraničáři Varnsdorf. In: *Ročenka Kruhu přátel muzea Varnsdorf 1998-99 vydávaná u příležitosti valné hromady 28.9.1999*. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 1999, s 44-45.

SK Hraničáři Varnsdorf, po krátkém působení a politické situaci bohužel v tomtéž roce zanikl.⁵¹ V úvodu kroniky SK Hraničáři Varnsdorf je napsán slib:

„Zrozeni v bouři jsme veliké, kolébkou naší Varnsdorf černý a germánský. Do vínku nám je osudem nepřátel zloba a nenávist dána. Kmotřenkou naší však, k českému sportu – velká je láska. My, čeští Hraničáři – my chceme žít – a Varnsdorf pak – na věčné časy – český sport, vždy musí a bude mít!!“ (Václav Chaloupka, v. r.)⁵²

3.6 Shrnutí

Volnočasové aktivity do roku 1945 byly obrovsky pestré, avšak z velké většiny německé, což bylo logické v poměru německých a českých obyvatel. Čeští obyvatelé samozřejmě nechtěli zůstat pozadu. Nabídka aktivit byla závislá na aktuálních historických situacích, jako byly války, vzestup a úpadek pracovních příležitostí, krize a v neposlední řadě vnitřní politické uspořádání státu, které se v krátké době bouřlivě měnilo. Největší podíl měly aktivity zaměřující se na dospělou část obyvatelstva města Varnsdorfu, o děti se starala povětšinou školská zařízení.

Z důvodu absence ručně psané kroniky města a dalších dokumentů již není možné dohledat, jak byly jednotlivé spolky navštěvovány, vše je pouhou domněnkou. Jejich počet nám ukazuje, že obyvatelé města měli velký zájem o rozvoj spolků a jejich nabídky volnočasových aktivit. Tedy, pokud by je nezakládali, nesháněli si na ně potřebné finanční prostředky a prostory, které k činnosti potřebovali, žádnou smysluplnou náplň volného času by vlastně neměli.

⁵¹ *100 let varnsdorfského fotbalu*. Varnsdorf: SK Slovan Varnsdorf, 2007. 82 s.

⁵² *100 let varnsdorfského fotbalu*. Varnsdorf: SK Slovan Varnsdorf, 2007, s. 4.

4 Vývoj volnočasových aktivit od konce 2. světové války do únorového převratu (období 1945 – 1948) ve Varnsdorfu

4.1 Charakteristika období v letech 1945 – 1948 ve Varnsdorfu

„Konec války, který pro Varnsdorf nastal 9. května 1945, kdy kolem 10. hodiny dopolední město osvobodily jednotky Rudé armády, přinesl zásadní změny. Jednalo se zejména o celkovou změnu struktury obyvatel a zcela nově koncipované majetkoprávní vztahy.“⁵³ Město zasáhl **odsun německých obyvatel** a všechn jejich majetek začal patřit státu. Situace ve městě byla chaotická, na jedné straně odchod německých obyvatel, na straně druhé osidlování pohraničí a málo pracovních sil. Tvář města se začala postupně měnit, byly přejmenovány ulice. V tomto období byla snaha obnovovat přerušenu činnost všech možných organizací, které měly dále pokračovat. V předvolebních kampaních využily strany jako hlavní téma odsun německých obyvatel a **KSČ vyhrála** v roce 1946 **volby** (místní s 52 % hlasů).⁵⁴

Významnou událostí tohoto období byla **varnsdorfská stávka** (5. března 1947). Jednalo se o případ tkalcovny Eichler a syn, která měla být připojena k Továrně na samety a plyše. Po válce se objevil její původní majitel Emil Beer, který musel firmu jako příslušník židovské národnosti za války prodat. Nyní žádal o její navrácení. To zvedlo vlnu nevole mezi obyvateli a proběhla stávka, které se účastnilo asi deset tisíc lidí. Hledaly se důvody, jak rozhodnutí soudu vyvrátit. Případ se znovu otevřel a zjistila se fakta, kdy se Emil Beer údajně nezúčastnil odboje, vždy používal německý jazyk i ve styku úředním a hlásil se k občanství německému (další zdroje⁵⁵ tvrdí, že měl potvrzeno občanství československé). Verdikt byl nakonec jasný, firma nebyla vrácena a stávka tudíž byla úspěšná. Sledovala ji celá republika a ovlivnila únorové události.⁵⁶

Ručně psaná kronika do roku 1945 bohužel chybí. Od roku 1945 kronikář Karel Macků objektivně a obsáhle popisuje situaci ve městě v období poválečném. Je vidět velké úsilí a elán, se kterým lidé přišli pohraničí osidlovat a pozvednout opuštěné lokality.

Jako zdroj informací posloužily i **noviny**, které se jmenovaly **Svobodný Varnsdorf** a začaly vycházet 25. května 1945. Nejprve nesly podtitulek List Národního výboru, později

⁵³ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003, s. 309.

⁵⁴ Viz Tamtéž

⁵⁵ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

⁵⁶ MELICHAR, J. *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost*. Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s.

List jednotné fronty všech politických stran. V archivu městského muzea jsou uloženy kopie některých jeho dochovaných čísel.

Obrázek 4 – Titulní strana Svobodného Varnsdorfu
(zdroj: archiv Městského muzea ve Varnsdorfu)

Obyvatelé města brzy začali mít starosti všedního dne a pomalu se život navracel k normálu. Tím nastal prostor pro vznik nových kulturních institucí a aktivit ve městě. Mezi prvními byla v roce 1945 založena Varnsdorfská filharmonie kapelníkem a hudebním skladatelem Sedláčkem, která měla smělé cíle. Plánovalo se nacvičení Smetanova díla „Má vlast“, připravit koncert lužických skladeb a jet navštívit Budyšín. Město mělo velký zájem o podporu a pomoc sousedům v Lužici.⁵⁷ Důkazem toho bylo ubytování lužickosrbského hudebního skladatele Bjarnata Krawce (1861 – 1948) po bombardování Drážďan. Dne 6. září 1945 bylo slavnostně otevřeno kino Světozor komedií „Počestné paní pardubické“.⁵⁸

O rok později vznikl pěvecký spolek Foerster, název posvětil sám Josef Bohuslav Foerster⁵⁹. Nebyl zatím oficiálně povolen, takže se jeho činnost pomalu rozvíjela. Obnovení ochotnického divadla se dočkal i soubor Jirásek (o němž se už zmiňujeme v kapitole 3.3.1 Spolky věnující se volnému času dospělých). Jeho působení pokračovalo i v dalším období. Varnsdorfské kino Kapitol⁶⁰ (později Svět) mělo v té době poskytnout prostory pro prozatímní divadlo města.⁶¹

Důležitou institucí ve městě byla také hudební škola, která funguje dodnes. Vznikla v roce 1946 a zajišťovala umělecké vzdělávání ve městě a později i v okolí. V prvním školním roce 1946 – 1947 bylo na začátku přihlášeno přes 80 žáků. Jak se počet obyvatel ve

⁵⁷ Svobodný Varnsdorf: list jednotné fronty všech politických stran. Varnsdorf: Koordinační výbor soc. stran, 1945, č. 39.

⁵⁸ Dnešní zavřená Kinokavárna na ulici Generála Svobody (viz Příloha č. 6 – Kina ve Varnsdorfu)

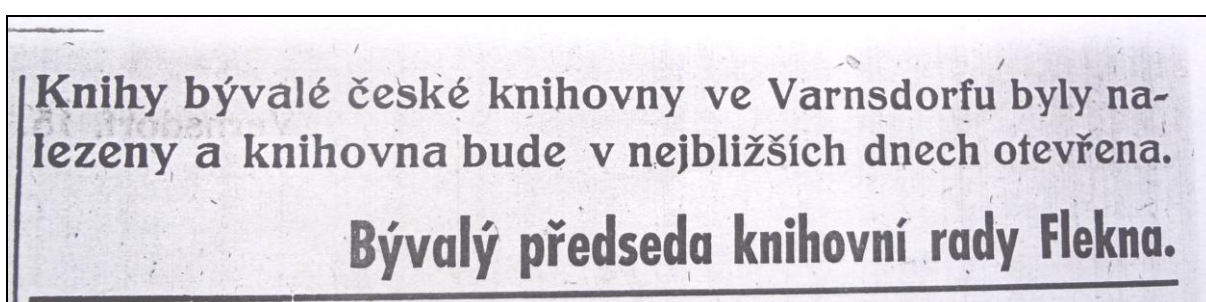
⁵⁹ Český hudební skladatel, spisovatel, pedagog (1859 – 1951)

⁶⁰ Budova čp. 1374, na rohu ulic Boženy Němcové a Mikulíkovy, blízko Starého nádraží

⁶¹ MELICHAR, J. Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost. Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s.

Varnsdorfu zvyšoval, rostl i počet zájemců o umělecké vzdělání a na konci školního roku jich bylo asi 250. Škola se potýkala s problémy, jak zajistit výuku pro tolik žáků, protože ve městě chyběli odborní učitelé. Postupným stěhováním obyvatelstva do města byl vyřešen a škola dostala i vhodnější a větší prostory na výuku. V dalším školním roce 1947 – 1948 byl zaznamenán obrovský zájem o výuku, přihlásilo se okolo 650 žáků. Škola otevřela v okolí své pobočky, ale mezi učiteli vládla finanční nejistota. Byli odkázáni na peníze od žáků, což nebyl zrovna jistý zdroj. MNV ve Varnsdorfu se o případ zajímal a na základě finančních problémů byla škola změněna na Městskou hudební školu.⁶²

Další institucí, která získala opět své místo ve městě, byla **městská knihovna**, která je samozřejmě dodnes v provozu.

Obrázek 5 – Sdělení ve Svobodném Varnsdorfu z 15. června 1945 (č. 6)
(zdroj: archiv Městského muzea ve Varnsdorfu)

4.2 Sport ve městě

Tisk byl plný výzev pro sportovce, které apelovaly na všechny, kdo se věnuje jakékoliv sportovní aktivitě, ať se dostaví na schůzi Národního tělovýchovného výboru. Měl být zajištěn **co nejrychlejší rozvoj sportovních a tělovýchovných činností**.⁶³ Schůze se zúčastnili i Hraničáři, kteří obnovili své působení a společně s ostatními chtěli usilovat o dostupnost sportovních činností pro všechny věkové kategorie a zajistit i takové aktivity, které dříve byly považovány za záležitost vyšších vrstev. Nebyla opomenuta důležitost jednoty spolků, kdy jedině v soudržnosti mohou dosáhnout společného cíle.⁶⁴

V minulé kapitole (3.5.1 Český sportovní klub Hraničáři) jsme se dozvěděli o vzniku, ale také bohužel rychlém zániku **SK Hraničáři**. Po válce byla nová možnost na obnovení tohoto sportovního klubu a také se tak stalo. Dne 3. června 1945 proběhl první fotbalový zápas s místní vojenskou posádkou. Národní výbor povolil **obnovení činnosti klubu** a paradoxem je, že dokonce zdědil majetek po klubu WFK (jeho historie viz předchozí

⁶² FIALA, J., ŠENOVÁ, J. *50 let Základní umělecké školy ve Varnsdorfu*. Varnsdorf: Etuda Prima, 1996. 48 s.

⁶³ *Svobodný Varnsdorf: list jednotné fronty všech politických stran*. Varnsdorf: Koordinační výbor soc. stran, 1945, č. 5.

⁶⁴ Viz Tamtéž, č. 7.

kapitola 3.5 Sport ve městě). SK Hraničáři v této době fungoval bez větších změn. V roce 1949 byl klub sloučen do závodního klubu Elite.⁶⁵

Na konci roku 1946 se opět dostávala ke slovu **TJ Sokol**, která sháněla všechny své příznivce. Začaly pravidelné schůze, akce a závody a Sokol byl obnoven.⁶⁶

4.3 Skauting⁶⁷

Svého návratu se dočkal i skauting. 20. července 1945 byl **Junák obnoven** i ve Varnsdorfu. Zpočátku to bylo pár jednotlivců, kteří se shromažďovali kolem vedoucího B. Kaufmana. Písemné záznamy z kroniky dívčího oddílu skautek potvrzují a dopodrobna popisují činnost v letech 1945 – 1948. Vše začalo v září 1945, kdy si mladá členka varnsdorfského střediska Zdeňka Karasová (provdaná Holečková) vybírala další členky do své družiny a psala celou kroniku. Tak vznikla družina Veverek. Současně zde působily i další dívčí a chlapecké oddíly.

První členky Veverek:

rádkyně Zdeňka Karasová (Bublina)

Zdenka Čepková (Baculka)

Růžena Cafourková

Jaroslava Škodová (Kotě)

Jaroslava Hobrlantová

Ludmila Machytková (Mery)

Irena Hönigová

Eva Zuklinová

Jeden z prvních výletů směřoval na zříceninu hradu Tolštejn a vrchol Jedlové, kam se vydala družina 1. listopadu 1945. Bublina v kronice popisuje, že při svém putování dívky potkávaly mnoho Němců, kteří si nenávistně měřili jejich skautské uniformy. Jak šel čas, měnily se i členky oddílu. Některé se odstěhovaly, jiné přistěhovaly a některé byly vyloučeny pro neplnění svých úkolů a za nevhodné chování. Podnikaly se výlety i vícedenní, učilo se skautským dovednostem a vedoucí oddílu Bublina se snažila vychovat z dívek plně fungující a přátelskou skupinu. Bohužel některé vlastnosti dívek, jak popisuje v kronice, mnohdy vztahy v družině narušovaly. Na přelomu roků 1946 a 1947 hrozilo Veverkám sloučení

⁶⁵ *Svobodný Varnsdorf: list jednotné fronty všech politických stran*. Varnsdorf: Koordinační výbor soc. stran, 1945, č. 4.

⁶⁶ *Svobodný Varnsdorf: list jednotné fronty všech politických stran*. Varnsdorf: Koordinační výbor soc. stran, 1946, č. 46.

⁶⁷ Kronika Veverek (ze soukromého archivu Zdeňky Holečkové)

s dalším oddílem, družina byla pouze čtyřčlenná, ale nakonec se původní členky vrátily a zkusily znovu obnovit vztahy mezi sebou.

Autorka kroniky také zmiňuje družinu Kamzíků (elita II. oddílu), se kterou se začaly více Veverky přátelit na jaře roku 1947. Scházeli se v klubovně, kde se začal hrát ping pong a tím začala spolupráce obou družin. Bublina zmiňuje své kamarádství s rádcem Kamzíků Mamutem (Vladimír Holeček). 13. dubna 1947 při výletu na Klíč dokonce děvčata uhasila menší požár, který vznikl u železniční tratě. Další prospěšnou činností bylo sázení stromků na Špičáku (vrch ve Varnsdorfu, dne 4. května 1947). 31. května 1947 jely Veverky na oblastní závody skautů do Liberce. Za okrsek Varnsdorf jely oddíly Veverek a Kamzíků. Maminky některých dívek pomohly s ušitím nové vlajky a krojů. Důkazem přátelství s oddíly v okolí bylo pozvání na táborák do sousedního Rumburku.

V létě následoval opět putovní tábor, kterého se ale zúčastnila jen dvě děvčata, ostatní nechtěla (v roce 1946 tomu bylo zrovna tak). Původní představou byl klasický tábor, ale na to bohužel družina neměla potřebné vybavení. Po prázdninách se Veverky účastnily junáckých dnů ve Šluknově, avšak tento výlet kritizovaly.

Nezapomínaly pomáhat při různých brigádách, staraly se také o své skautské prostory. Několikrát autorka popisuje nepříznivost počasí při výletech – déšť, sníh, zimu, ale se vším se jako řádné skautky vypořádaly. Vydávaly svůj oddílový časopis Káče, který obsahoval aktuality a pojednání o svých činnostech (ukázka časopisu je v Příloze č. 3).

Ke konci roku vrcholily přípravy na střediskové dny, které se konaly 29. listopadu 1947. Při slavnostní akademii zahrál I. chlapecký oddíl ve svém pojetí Foglarův „Tábor ve Sluneční zátoce“. Při závodech družina Veverek zvítězila, členky byly opravdu dobře připraveny.

Následující stránky se zaměřují na jednotlivé písemné promluvy k dívkám, kdy ze čtrnáctiletých dívenek jsou již šestnáctileté slečny. Bublina každé dívce napsala, jak ji vidí, jaké jsou její kladné a záporné vlastnosti a jak se jeví v práci pro oddíl.

Rok 1948 začíná poněkud zmateně. Družina má málo členek, bojuje se střediskem, které dle slov autorky kroniky je přímo nenávidí. Veverky se připravují na velkou akci – Krajský sjezd junáků a skautek libereckého kraje, který se má konat 15. – 17. května 1948. Veverky se přestávají snažit a Bublina se po několika pokusech rozhodne ukončit jejich činnost dříve, než se rozpadne.

Obrázek 6 – Fotografie družiny Veverek (ze soukromého archivu Zdeňky Holečkové)

Obrázek 7 – Společná fotografie družiny Veverek (ze soukromého archivu Zdeňky Holečkové)

Obrázek 8 – Pozvánka na skautské slavnosti (ze soukromého archivu Zdeňky Holečkové)

4.4 Shrnutí

Poválečné město zažívalo do roku 1948 velké změny. Odsun německých obyvatel, osídlování obyvateli z vnitrozemí, někdy i chaos v organizaci různých odvětví, nejasná politická situace. Obnovovaly se spolky, které byly válkou ukončeny. Přistěhovaní obyvatelé města zakládali organizace nové a chtěli nabídnout občanům města kvalitní náplň volného času. Když už se pomalu město začalo zvedat, obnovovat a rozvíjet, přišly únorové události roku 1948.

Většina statistik o počtech členů v organizacích bohužel chybí, tudíž nelze provést srovnání, které instituce a jejich aktivity byly nejpoblárnější. Ale je zřejmé, že v občanech Varnsdorfu byl nesmírný potenciál a snaha o rozvoj města ve všech oblastech, nevyjímaje volnočasové aktivity.

5 Vývoj volnočasových aktivit v letech 1948 – 1989 ve Varnsdorfu

5.1 Charakteristika období 1948 – 1989 ve Varnsdorfu

Na začátku roku 1948 **stoupalo politické napětí**. 20. února ministři nekomunistických stran podali demisi a tu pod velkým tlakem prezident E. Beneš za pět dní podepsal. Tím byla otevřena cesta k totalitě. Začalo období zestátnování všeho majetku i podniků a budování socialismu tady probíhalo obdobně jako v ostatních částech Československa. Čistky proběhly na mnoha zaměstnaneckých a oborových postech a ten, kdo byl proti režimu, byl různými způsoby umlčen. **Reformní naděje vyhasly**, západní vazby byly přetřhány.

V květnu byla přijata nová ústava, nazývaná Ústavou 9. května, která totalitní komunistický režim uzákonila. Následující volby byly jednotně řízené a pod dohledem až do roku 1989. Prezident E. Beneš odmítl nové znění ústavy podepsat a vzdal se svého postu. Prezidentem se stal Klement Gottwald a s ním také přišla nová vláda. Na přelomu měsíců června a července v Praze proběhl **XI. Všesokolský slet**, který byl brán i jako nesouhlas s aktuální politickou situací a zvedl **obrovskou vlnu nevole u komunistů**. Byl vydán zákon pro stíhání těch, kteří nesouhlasili s režimem. Lidé se báli a nadvláda se šířila. Významného postavení získala Státní bezpečnost, která odhalovala a trestala protikomunistické tendence. Masové perzekuce a politické procesy začaly.

Drtivá většina podniků byla zestátněna a hlavním cílem bylo plnění plánů a vysoká pracovní výkonnost. Průmysl byl restrukturalizován, zemědělství kolektivizováno. Kdo v tomto státě nechtěl žít, nezbylo mu nic jiného, než ilegálně emigrovat do zahraničí. Zvýhodňovány začaly být nižší málo majetné vrstvy obyvatelstva. Byla vyzdvihována dělnická třída, stíraly se majetkové a kvalifikační rozdíly mezi obyvateli.

V roce 1953 zemřel J. V. Stalin a pár dní po něm i prezident K. Gottwald. Nastoupil nový prezident Antonín Zápotocký. **Měnová reforma** způsobila mnoho nespokojených projevů. Mělo se přistoupit k rozvoji lehkého průmyslu, který měl pozvednout ekonomickou situaci státu. Po smrti A. Zápotockého nastoupil roku 1957 do prezidentské funkce Antonín Novotný. Stálá krize ukazovala, že je třeba udělat větší změny v organizaci hospodářství.

Ve městě roku 1954 proběhla **druhá varnsdorfská stávk**a. Nikdo o ní nemluví, málokde se o ní píše, protože měla být zapomenuta. V prosinci tohoto roku se zaměstnanci podniku TOS Varnsdorf obávali snižování mezd a zvyšování pracovních nároků, takže 15. prosince 1954 začala spontánně stávkovat noční směna a do rána se přidaly další dílny. Někdo ale uvědomil SNB a STB a stávce byl rychlý konec. Někteří účastníci byli dokonce

odsouzení. O stávce se mlčelo, protože tento skandál se absolutně nehodil do zpráv o radostném budování socialismu.⁶⁸

Od roku 1955 byla každých pět let uspořádána **celostátní spartakiáda**, pravidelně se oslavovaly všemožné svátky a výročí. Šedesátá léta s sebou přinesla televizní vysílání a začal se projevovat konzumní styl života, pomaličku sem pronikaly informace o situaci na Západě. Mládež nechtěla žít vnucovaným životem, kritizovala ho a s postupným uvolňováním vznikaly i různé hudební skupiny, které hrály nové hudební styly – bigbeat a rokenrol.

Demokratizační úsilí strmě stoupalo (události jara 1968) a postupně **mizela cenzura**, kritizovalo se minulé období, **obnovovaly se různé spolky** (mimo jiné i Sokol a Junák) a do funkce nastoupil nový prezident Ludvík Svoboda. To se ale nelíbilo okolním prosovětským státům, protože se bály protikomunistických tendencí i ve svých zemích. 21. srpen 1968 byl dnem **vpádu vojenských armád Varšavské smlouvy** do Československa.

Po 21. srpnu 1968 vycházel Hlas severu každý den a objektivně informoval občany o dění ve městě a okolí. To také bylo osudné několika autorům těchto článků. Po úvodním zděšení a nepochopení, proč se toto stalo, se pomalu začal život ve městě a v celém státě vracet k normálu a k běžným všednodenním starostem. Vedení Sovětského svazu tlačilo na provedení změn u nás, nelíbil se negativní postoj občanů proti okupaci a muselo se přistoupit k **politickým čistkám**. Mnoho lidí emigrovalo.

Vrcholem protestu bylo **sebeupálení Jana Palacha** 16. ledna 1969, který byl studentem filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Další akcí byl v roce 1969 tzv. „hokejový týden“, kdy na mistrovství světa náš tým dvakrát porazil tým SSSR. Oslavy spojené s tímto vítězstvím byly brány jako protisovětské a to už se radikálně zakročilo. Novým prezidentem se stal Gustáv Husák a na začátku sedmdesátých let pokračovaly personální čistky v KSČ. Aby komunistická strana měla více příznivců a členů, bylo jedním z lákadel pro běžného občana zaručení lepšího sociálního postavení ve společnosti.

Změny proběhly i v hospodářství. Opět se zaměřilo převážně na strojírenskou výrobu a v neposlední řadě se vůbec nikdo neohlížel na znečišťování životního prostředí. Lidé se cítili v této době rozpolceně. Na jednu stranu se chovali tak, aby neprovokovali a neupozorňovali na sebe a své rodiny, na druhou stranu s celou politickou situací vnitřně nesouhlasili. Rozvíjelo se úplatkářství a „veksláctví“, pokud chtěl běžný člověk dostat „něco“ lepšího, jako méně dostupné služby, výrobky, atd. Lidé se uchýlovali ještě více k chalupářství a trampingu, jako k svobodnému trávení volného času, který byl jinak ideově a politicky

⁶⁸ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

řízen. Televize, tisk a rozhlasové stanice podléhaly cenzuře, takže na pár desítek let poklesla jejich kulturní úroveň, jejich cílem bylo především propagovat socialismus. Vytvářela se **sít' ilegální (samizdatové) tvorby**, jak literární, tak hudební a rozhlasové.

Nespokojenost občanů nemohla trvat věčně a v roce 1977 bylo založeno hnutí **Charta 77**, jako kritika politického systému. Signatáři byli stíháni, ale byl to další z kroků k demokracii. V roce 1988 proběhly demonstrace, které pokračovaly i v roce 1989. Nejprve v lednu k uctění památky Jana Palacha, dále protesty 21. srpna a 28. října a osudová **demonstrace 17. listopadu**, kdy policejní zásah odneslo zraněním mnoho občanů. K protestu se přidala divadla, televize, rozhlas, denní tisk a 23. listopadu **rezignovalo vedení KSČ**, pak i prezident Gustáv Husák. 29. prosince 1989 byl zvolen prezidentem Václav Havel a 1. 1. 1990 začal náš stát **nový demokratický život**.

5.2 Varnsdorfští kronikáři

5.2.1 Vedení kroniky v letech 1948 – 1968

Na konci července 1950 končí zápisy kronikáře **Karla Macků**, který objektivně popisoval a aktivně se účastnil dění ve městě od roku 1945 do roku 1950. Byl přeložen jako odborný učitel na střední školu do Radotína u Prahy. Po něm tuto činnost převzal **Miloslav Říha**, který byl zaměstnancem Okresního národního výboru v Rumburku, avšak bydlištěm ve Varnsdorfu. Podrobnější zápisy vedl až od 1. března 1952 a svou činnost kronikáře ukončil z osobních důvodů v roce 1954. Nový kronikář – zástupce ředitele na jedenáctileté střední škole **František Michek** pokračuje podrobnými zápisy od 27. června 1956.

Městský národní výbor ve Varnsdorfu dne 10. 12. 1958 určil nového kronikáře Jana Plhala, učitele jedenáctileté střední školy ve Varnsdorfu. Rok 1959 je psán jiným písmem, než rok předchozí. Na konci kroniky se dozvídáme, že autorem byl tajemník výboru **Václav Hladík**. Tak situace pokračuje až do roku 1962, který zůstal rozepsán a dopsán až o 11 let později. V roce 1973 byl ustanoven novým kronikářem správce muzea **Zdeněk Jemelka** a zpětně stručně dopisuje období let 1962 – 1972, rok 1973 je veden opět podrobněji. Touto nastalou svízelnou situací je jasné, že zpětné popisování důležitého mezníku, kterým byl rok 1968, nebylo dobově autentické.

5.2.2 Kronikáři normalizačního období

V psaní kroniky přetrvává kronikář Zdeněk Jemelka, který podrobně popisuje dění ve městě od roku 1973 do roku 1978. Poté nebyl další kronikář určen. Pro nového kronikáře **Oldřicha Voženílka** byl připraven nelehký úkol. Byl zvolen až v roce 1986, takže opět byl

nucen zápisy od roku 1979 do roku 1985 doplňovat zpětně, podle nasbíraných a dostupných materiálů. Takto pokračoval až do roku 1989. Výtvarných děl, kterými je rok v kronice vždy zahájen, se zhostili místní výtvarníci (viz Příloha č. 5 – Ukázka titulní strany Kroniky města Varnsdorf z roku 1985).

Dle slov ředitele Městského muzea ve Varnsdorfu Josefa Zbihleje byla práce městského kronikáře velmi náročná a nevděčná, proto se pověření lidé neustále měnili. Popisovali dění ve městě zpětně za celý rok, kdy si sháněli potřebné materiály. Poté, co se snažili co nejuvýstižněji popsat všechny události ze všech odvětví, musel jejich počín někdo z vedoucí pozice národního výboru schválit a pokud nebyly některé informace přijatelné, kronikář byl nucen je opravit. Nehledě na to, že finanční odměna za takovou činnost byla nesmírně nízká.

5.3 Kultura ve městě

Náplň volného času obyvatel přestala být spontánní (nevycházela přímo od lidu), ale byla celostátně řízená. Hojně se rozšířily brigádnické akce a nepřeberné množství souborů při závodních klubech. Oslavovaly se svátky a výročí, vždy s bohatým kulturním programem, který zajišťovaly většinou hudební a divadelní soubory. V padesátých letech je velmi často naříkáno na řízení kulturně osvětové činnosti. Jádrem problému byla špatná spolupráce mezi organizacemi a také málo kvalifikovaných pracovníků. Obyvatelé města příliš nenavštěvovali umělecky hodnotné akce a dávali přednost zábavním a estrádním vystoupením. Rozšířily se taneční akce a návštěvy kin.

Situace se začala zlepšovat v šedesátých letech, kdy personální obsazení bylo fungující a spolupráce a nadšení obyvatel přineslo své ovoce. Po roce 1968 nastala stagnace, protože mnoho lidí, kteří se kultuře věnovali, nebyli ideově vhodní, aby nadále působili na občany. Trvalo dlouho, než se opět nabídka volnočasových aktivit vrátila do podobných kolejí.

Město se neustále potýkalo s nedostatkem odborníků všemožných profesí a s úbytkem obyvatel z důvodu nedostatku bytů.

5.3.1 Městské divadlo

V roce 1951 bylo den před výročím Velké říjnové revoluce slavnostně otevřeno nové divadlo, které dostalo název **Divadlo 7. listopadu**. Svou činnost zahájilo Tylovou hrou „Fidlovačka“ v nastudování ochotnickým souborem ZK ROH Elite. V roce 1952 přesídlila z Nového Boru do Varnsdorfu stálá scéna profesionálního hereckého souboru. V období 1953 – 1954 se začalo s přestavbou divadla, se kterou se počítalo již na začátku jeho otevření pro nedostatečně velké prostory a divadlo bylo přemístěno do kina Svět. To ale naneštěstí v roce

1955 vyhořelo a proto musela být rekonstrukce původní budovy urychlena. Ve druhé polovině roku 1956 bylo divadlo slavnostně otevřeno⁶⁹ hrou „Sluha dvou pánů“ od Carla Goldoniho a působil zde stálý profesionální soubor⁷⁰. Činnost Městského oblastního divadla Varnsdorf nemělo příliš dlouhého trvání a v červnu roku 1963 zaniklo. Stalo se tomu na základě usnesení nadřízeného ministerstva, které rušilo malá divadla. Bylo to naposledy, kdy mělo divadlo profesionální herecký soubor. Od té doby je zde až dodnes stálá zájezdová scéna.⁷¹

V následující tabulce je uveden počet odehraných představení v městském divadle. Je vidět, že si divadlo získalo své pravidelné návštěvníky, a i když zkoušelo nalákat další diváky a zvedl se počet představení, přišel v podstatě stejný počet lidí. Tento fakt je zajímavý i z toho důvodu, že varnsdorfské divadlo je jediným kamenným divadlem ve Šluknovském výběžku, které bylo v pravidelném provozu. Přesto zájem o kulturní akce nebyl bůhví jak velký.

PŘEHLED POČTU DIVADELNÍ PŘEDSTAVENÍ A JEJICH NÁVŠTĚVNOST V LETECH 1956 – 1988 VE VARNSDORFU		
Rok	Počet představení	Počet návštěvníků
1956	46	9 911
1957	62	22 565
1973	66	27 501
1979	60	37 288
1981	101	36 602
1986	103	37 239
1988	103	36 309

Tabulka 1 – Přehled počtu divadelních představení a jejich návštěvnost v letech 1956 – 1988 ve Varnsdorfu (zdroj: Kronika města Varnsdorf, 1956 – 1988)

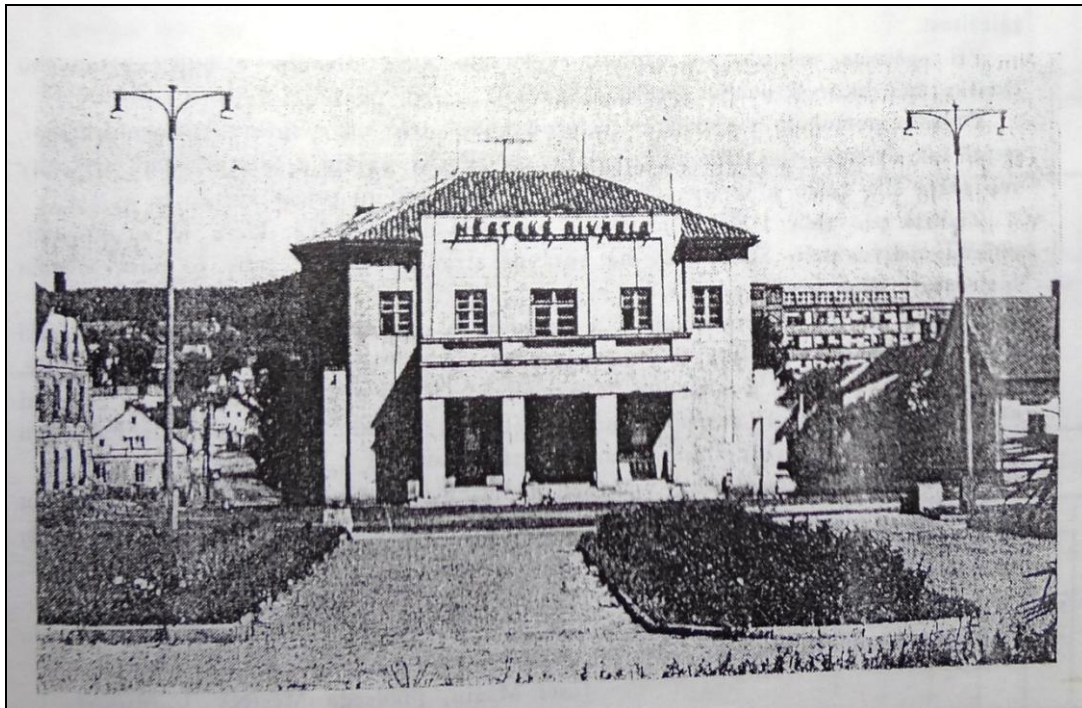
Ve městě působila řada dalších divadelních souborů, které obohacovaly kulturní náplň volného času místních obyvatel. Jedním z nich bylo **divadelní studio Jirásek** (zmíněno v minulých kapitolách), které pořádalo velmi oblíbené poetické „Večery při svíčkách“. Největším úspěchem byla „Manon“ od Vítězslava Nezvala. Dočkala se 30 repríz, tak

⁶⁹ Zde se zdroje rozcházejí. Webové stránky divadla uvádí, že premiérou byla Smetanova „Hubička“.

⁷⁰ Členem byl například herec Jan Teplý (1931-2007), později prezident Herecké asociace

⁷¹ MELICHAR, J. *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost*. Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s.

varnsdorští ochotníci byli úspěšní a oblíbení. Dále zmiňme **Divadélko ve vestě** (1960 – 1966) při ZK ROH Velveta, které hrálo představení zároveň hudební a humorná. **Divadlo Kazeta** při ZK ROH TOS hrálo mimo jiné i oblíbená představení pro děti. V těchto souborech účinkovalo mnoho představitelů současné kultury ve městě.⁷²

Obrázek 9 – Budova městského divadla
(zdroj: *Městské oblastní divadlo Varnsdorf k 15. letům své činnosti*. Varnsdorf: Městské oblastní divadlo, 1963, s 1.)

5.3.2 Varnsdorfská kina

Promítání filmů ve varnsdorfských kinech mělo velký úspěch hlavně v padesátých letech. Bylo v provozu **kino Svět**⁷³ a **kino Oko**⁷⁴. V roce 1955 kino Svět vyhořelo a provizorně ho nahradilo promítání v sále „U Vorlíčků“. Tam bylo v plánu postavit letní kino, ale bohužel na něj nebyly dostatečné finanční prostředky. Pro představu v roce 1956 kino Oko hrálo 225 filmů a kino Svět 126 filmů, což byl slušný počet. O rok později přešla kina pod správu MNV a kulturní komise měla za úkol vybírání vhodných filmů. Premiérové kino Oko bylo navštěvovanější, než kino „U Vorlíčků“, které nebylo v dobrém technickém stavu. Na začátku šedesátých let rapidně ubývá počet návštěvníků. Je určen Filmový poradní sbor, který měl na starost propagaci a organizaci. **Kino Pohraniční stráže** (dříve Oko) bylo zveleveno, aby přilákalo více diváků. Přesto z důvodu televizního vysílání přestává být pro město únosný provoz dvou kin. Byl učiněn pokus založit **filmový klub a pro děti klub**

⁷² Varnsdorf: město průmyslu a zahrad. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

⁷³ Budova čp. 1374, na rohu ulic Boženy Němcové a Mikulíkovy, blízko Starého nádraží

⁷⁴ Dnešní zavřená Kinokavárna v ulici Generála Svobody

Filmásek (DPM) který byl oblíben. Pro **letní promítání** sloužila zahrada u domu ZK Elite. V roce 1968 bylo kino Pohraniční stráže přejmenováno na kino Svoboda a na příští rok se uvažovalo o úplném uzavření ztrátového kina „U Vorlíčků“.⁷⁵

Rokem 1969 se opravdu kino „U Vorlíčků“ zavřelo a **kino Svoboda** bylo jediným ve městě, v témže roce přehrál 969 představení. O dva roky později už samo nebylo, v roce 1971 zahájilo promítání **kino Panorama**, jedno z prvních 70 mm panoramatických kin (viz Příloha č. 6 – Kina ve Varnsdorfu) a konaly se zde filmové festivaly pro děti a pro dospělé. Zajímavostí je, že kronika vždy uvádí, v kolika procentech byly vysílány filmy ze socialistické produkce v poměru k filmům západním⁷⁶. Moderní vzhled kina Panorama, přilehlá restaurace, taneční sál a hotel přitahovaly diváky, konaly se zde i další společenské akce. Kino Svoboda bylo zaměřeno na dětské filmy, ale návštěvnost upadala. V roce 1986 bylo změněno na kinokavárnu.⁷⁷

Z následující tabulky lze vyčíst, jak ovlivnilo vysílání televize návštěvnost kin. Použití pomlčky znamená, že nebylo kino v provozu, nebo nejsou dostupné informace o počtech. V polovině šedesátých a na začátku sedmdesátých let můžeme pozorovat pokles divácké účasti na představeních. Přeci jen bylo pohodlnější zůstat v pohodlí svého domova u televizní obrazovky, než se vypravit do kina a doufat, že bude dostatečný počet účastníků, aby byl film promítán.

V padesátých letech byly nejoblíbenější filmy z československé a západní produkce, v šedesátých letech jsou to filmy ze socialistické produkce. Často je v kronice psáno, že provoz kin bylo ztrátové a tento trend přetrvává dodnes.

⁷⁵ Kronika města Varnsdorf, 1954 – 1968

⁷⁶ V roce 1972 bylo promítáno 63 % filmů ze socialistické produkce.

⁷⁷ Kronika města Varnsdorf, 1969 – 1989

NÁVŠTĚVNOST VARNSDORFSKÝCH KIN V LETECH 1955 – 1981			
Rok	Kino Oko/Pohraniční stráž/Svoboda	Kino Svět („U Vorlíčků“)*	Kino Panorama**
1955	237 filmů 305 776 návštěvníků	48 filmů 23 077 návštěvníků	-
1956	225 filmů 307 422 návštěvníků	126 filmů 61 693 návštěvníků	-
1957	218 filmů 313 498 návštěvníků	151 filmů 50 947 návštěvníků	-
1958	226 filmů 296 657 návštěvníků	165 filmů 51 769 návštěvníků	-
1959	284 filmů 277 881 návštěvníků	204 filmů 46 778 návštěvníků	-
1960	261 filmů 275 637 návštěvníků	214 filmů 46 143 návštěvníků	-
1965	126 000 návštěvníků	-	-
1969	969 filmů 210 593 návštěvníků	-	-
1971	1 176 filmů 201 216 návštěvníků (dohromady kino Svoboda a Panorama)		
1977	1 191 filmů 139 537 návštěvníků (dohromady kino Svoboda a Panorama)		
1978	529 filmů 55 687 návštěvníků	-	643 filmů 80 244 návštěvníků
1981	-	-	888 filmů 145 182 návštěvníků

**Tabulka 2 – Návštěvnost varnsdorfských kin v letech 1955 – 1981
(zdroj: Kronika města Varnsdorf, 1955 – 1981)**

*kino Svět („U Vorlíčků“) bylo od roku 1969 uzavřeno

**kino Panorama bylo otevřeno až v roce 1971

5.3.3 Hudba zní městem⁷⁸

Popularita nabývaly i místní dechové orchestry a později hudební kapely. Mnohokrát si kronikáři postesklí nad úpadkem vážné hudby a hojně návštěvnosti „lehčí“ zábavy. Významným **představitelem dechovky** byl **kapelník Sedláček**, který působil i ve více kapelách najednou. Hudební tělesa měla několik typů řídicích orgánů, nejčastěji vznikala pod závodními kluby. Vystupovalo se na městských akcích, hrálo se pravidelně ve varnsdorfských restauracích k poslechu a tanci a vyjíždělo se hrát i do okolních měst.

Oblíbeným hudebním tělesem padesátých let byly **taneční orchestry**, které nesměly chybět na plesích a zábavách. Pro představu to byly orchestry s příznačným názvem Populár, Alfa a Rytmus, které naplňovaly městské taneční sály k prasknutí. Jejich příznivci vždy brali takovou událost za společenskou a podle ní se také oblékali.

V průběhu šedesátých let přišel nový hudební styl – bigbeat. Ani varnsdorfské občany nemohli zůstat pozadu a založení **bigbeatových hudebních kapel** na sebe nenechalo dlouho čekat. Uvedeme si kapelu The Beavers, jejíž název nám může připomínat populární skupinu The Beatles. Náhoda to není, The Beavers hráli mimo jiné právě převzaté písničky od této anglické skupiny. Kapela dokonce vystupovala i v sousedním Německu, kde koncert navštívilo přes tisíc posluchačů. Ve městě působily i jiné skupiny, v období na konci šedesátých let jste si mohli bigbeat živě poslechnout i čtyřikrát týdně.⁷⁹

V osmdesátých letech patřily mezi oblíbené **country skupiny** kapela Rumpál v čele s Eduardem Věbrem (první starosta města po sametové revoluci) a dodnes hrající Malvas Jaroslava Tomáška (také jeden ze starostů města, že by to byla nepsaná tradice?). Objevovaly se i okrajové žánry jako pop-soul a hardrock.

5.3.4 Městské muzeum⁸⁰

Muzeum bylo v padesátých letech stále v nevyhovujících prostorách a nemělo pro veřejnost nic nového, i když disponovalo bohatými sbírkami založenými před rokem 1945. V šedesátých letech se blýská na lepší časy a s pomocí dobrovolníků je muzeum v roce 1962 otevřeno.

Mezi hlavní akce muzea patřily výstavy, nejčastěji od místních výtvarníků a fotografů. V roce 1975 vznikla expozice „**Síň tradic**“, která měla za úkol přiblížit místní dějiny. Po dvou letech byla omezena návštěvnost z důvodu oprav. V této době také přešlo pod správu

⁷⁸ Kronika města Varnsdorf, 1991 – 1996

⁷⁹ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: TOS Varnsdorf. 440 s.

⁸⁰ Kronika města Varnsdorf, 1945 – 1989

Okresního (dnes oblastního) muzea v Děčíně. Do muzea se často vypravovali žáci místních škol v rámci vyučování, turisté a zřídka varnsdorfští občané.

V současné době je budova muzea opět uzavřena a čeká na generální rekonstrukci. Veřejnosti je nepřístupné a vstup je možný pouze po dohodě do provizorních prostor a badatelný. Je velkou škodou, že tak významným památkám, které muzeum obsahuje, není zatím dopřáno důstojného prostředí.

5.3.5 Městská knihovna⁸¹

Knihy byly nedostatkovým zbožím, takže bylo výhodné vlastnit členskou kartičku na půjčování knih do knihovny. Své podnikové knihovny měly i závodní kluby, ale přeci jen ta městská byla samozřejmě největší a snažila se získat co nejvíce čtenářů. V roce 1958 zřídila dětské oddělení, takže narůstal i počet dětí, které se sem rády vracely. Pro představu byla vytvořena následující tabulka, která použila informace psané v kronice města. Má za úkol potvrdit neustálý zvyšující se počet zájemců o literaturu. Pro srovnání, v kapitole 5.4 Organizace se zaměřením na děti a mládež, máme přibližné počty žáků. Lze říci, že více jak polovina varnsdorfských dětí byla registrována v místní knihovně. Pomlčka v tabulce znamená, že nebyly v daném roce dostupné určité informace.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA VE VARNSDORFU			
Rok	Čtenářů celkem	Z toho dětí	Výpůjčky
1958	1 445	400	41 288
1962	2 018	-	56 540
1964	2 492	-	68 438
1967	2 543	959	-
1970	2150	756	70 955
1976	2879	1 103	100 243
1986	3 382	1 195	130 325
1989	3 420	asi 1 140	-

**Tabulka 3 – Počty čtenářů a počet výpůjček v knihovně ve Varnsdorfu
(zdroj: Kronika města Varnsdorf, 1958 – 1989)**

⁸¹ Kronika města Varnsdorf, 1958 – 1989

5.3.6 Závodní kluby⁸²

Roku 1950 národní podnik Elite Varnsdorf otevřel svůj dělnický klub, jako první v celém Rumburském okrese. Stávalo se samozřejmostí, že každý větší podnik měl svůj závodní klub, který se staral o volnočasové činnosti svých zaměstnanců (a jejich rodinných příslušníků) a měl na starosti společenské akce. ZK Elite měl ke své činnosti přednáškový, zpěvní a recitační sál, klubovny pro modeláře, výtvarníky, šachisty, knihovnu, koncertní a kulečnickový sál.

Později své závodní kluby otevřely i ostatní podniky a samozřejmě svou hojnou činností přispívaly ke kulturnímu životu ve městě. V průběhu roku 1950 byl založen ZK ROH Velveta, který se věnoval spíše estetické výchově a vzdělávání. Dále jako poslední byl založen ZK ROH TOS, ten se věnoval akcím všeho druhu.

V roce 1967 se dokonce uvažovalo o sloučení všech tří závodních klubů v jeden, ale nakonec se od tohoto nápadu upustilo. Kluby pokračovaly ve svém působení dál, přizpůsobovaly se aktuálním trendům. Například v ZK Velveta probíhaly kurzy tance a společenské výchovy pro mládež od 16 do 17 let (od r. 1956 do současnosti), soutěže v tanci a populární jazzgymnastika.

Kde mělo město své mezery, byla oblast seniorů. Organizace jejich volnočasových aktivit nebyla systematická. ZK Velveta se rozhodl v roce 1967 založit **Klub důchodců**, který se hned po zahájení pyšnil 78 členy. Měl samozřejmě svůj výbor, který se staral o přípravu akcí, zájezdů, pořadů, vystoupení a přednášek. Po třech letech se v „Pohádce“, jak si klub říkal, zřídily pokoje pro osamělé ženy. Starší dámy měly tu výhodu, že v budově byla nepřetržitá pečovatelská služba, tudíž byly pod neustálým dohledem. Dalším rokem byl zřízen přímo domov důchodců, kterým se plně „posvětila“ předchozí činnost klubu. „Pohádka“ v menších proměnách slouží dodnes jako organizátor volnočasových aktivit pro seniory.

Aby podnik zajistil pro své zaměstnance co největší výhody a komfort v trávení volného času, bylo v podstatě nutností vlastnit rekreační objekty, které nabízely možnost levné dovolené. Využívané byly pro děti, které jezdily na pionýrské tábory, pro rodiny a rodinné příslušníky a v neposlední řadě při nevytíženosti areálu i pro širokou veřejnost. Podnikové výlety byly vlastně takovým předchůdcem dnešního stále více prosazovaného teambuildingu⁸³. Některé z objektů vlastní podniky dodnes, jiné byly prodány.

⁸² Kronika města Varnsdorf, 1950 – 1989

⁸³ Z angličtiny – team (tým), building (budování). Je to jedna z metod zážitkového vzdělávání mimo pracoviště.

Pro představu, kolik nejvýznamnějších oslav zažívalo město Varnsdorf, uvádí na konci každého roku kronikář. Zde je přesný přepis akcí z roku 1958:

„Výročí a oslavy roku 1958

4. února se konala na Střelnici výroční členská schůze JZD za účasti zástupců KSČ, NV a patronátního závodu.

Zvlášť důstojně bylo v našem městě oslavováno 10. výročí Února. 6. února se konalo zasedání MOD, na kterém promluvil o významu Vítězného února pro budování socialismu v naší vlasti vedoucí tajemník OV KSČ s. Štěpánek. 14. února zasedala na Střelnici místní konference KSČ. 22. února byl v Lidové zahradě IV. ples pracujících s velkou účastí obyvatelstva, 23. února byla pro všechny složky NF agitační neděle, 24. února u příležitosti oslav slavnostní premiéra MOD – „Hej, pane kapelníku!“. 23. 2. delegace pracujících ze Žitavy.

28. března byli vyznamenáni u příležitosti Dne učitelů vzorní a zasloužilí učitelé a pedagogičtí pracovníci. Slavnost se konala na střelnici.

Oslavy 1. a 9. května byly ve znamení upevnění světového míru a boje za zákaz atomových zbraní, ve znamení příprav XI. sjezdu KSČ. Při slavnostním průvodu 1. máje byla dosud maximální účast 13500 lidí, kteří tak demonstrovali své odhodlání uhájit mír všem národům a pomáhat pracujícím v kapitalistických a závislých zemích.

30. dubna – průvod mládeže, pionýrů a lidové armády (třída J. Fučíka – náměstí), s vystoupením souborů ZK Elite, Velveta, Odborného učiliště spojů, PS-20 a ohňostrojem.

1. května – slavnostní projev a mohutný průvod s přehlídkou alegorických vozů (Koněvova třída, obrátka u zrcadel, náměstí, Stalinova třída). Odpoledne byl bohatý sportovní pořad (Svazarm, TJ Slovan) a lidové veselice.

5. května – běh vítězství.

9. května – projev na náměstí a položení věnců u hrobu Rudoarmějců a u pomníku na Stalinově třídě; na náměstí koncertovala dechová hudba OB.

17. června po světovém kongresu Mezinárodní demokratické federace žen ve Vídni zavítala k nám japonská delegátka, paní Tadakuma Misav z Fukusky. V diskusi s členkami Výboru žen v zasedací síni MNV vyjadřovala japonská delegátka obdiv nad postavením našich žen, s kterými nejen jedná každý jako sobě rovným, ale které se vedle mužů uplatňují ve všech odvětvích našeho života.

Dne 15. září pořádal SČSP v sále Svoboda besedu s redaktorem Večerní Prahy Vladimírem Jislem o dojmech účastníků cesty prezidenta republiky s. Antonína Novotného po SSSR.

27. října – společné slavnostní zasedání NF a ROH v MOD za účasti zástupce KV KSČ z Liberce. Při této příležitosti byla provedena hra V + W „Nebe na zemi“.

Oslavy 41. výročí Velké říjnové socialistické revoluce byly v našem městě zahájeny 6. listopadu položením věnců a lampionovým průvodem. 7. listopadu proběhla naším městem Štafeta míru a přátelství a na náměstí se konala mohutná manifestace 6000 pracujících. Večer téhož dne byla v kině Oko slavnostní premiéra Sovětského filmu „Komunista“, který byl nadšeně přijat četnými diváky. V MOD se konal slavnostní večer s premiérou hry P. Karvaše „Meteor“.

12. listopadu uspořádalo divadlo hudby ZK Elite večer sovětských písní.

18. listopadu přednášel v ZK Elite s. Bartoš o textilu v SSSR.

26. listopadu byl s velkým úspěchem proveden v sále Svoboda literární večer Alexander Blok a jeho dvanáct, který připravil s. Janáček se žáky jedenáctileté střední školy.

12. prosince bylo v MOD slavnostní zasedání MNV a MVNF u příležitosti zakončení Měsíce československo-sovětského přátelství (546 občanů, 49 členů MNV, 8 členů ONV, 2 členové KNV). V programu vystoupila sovětská státní občanka, která byla na návštěvě ve Varnsdorfu. Byla přečtena resoluce, předána putovní vlajka ONV na práci MNV ve třetím čtvrtletí, odměněni vzorní jednotlivci a kolektivy a pořad zakončen Internacionálou a kulturním programem.⁸⁴

⁸⁴ Kronika města Varnsdorf, 1958

POČET AKCÍ ZÁVODNÍCH KLUBŮ A OSVĚTOVÉ BESEDY V LETECH 1956 – 1973 VE VARNSDORFU			
Rok	ZK Elite	ZK Velveta	Osvětová beseda
1956	1 500 akcí, 200 500 návštěvníků		
1957	1 622 akcí, 237 900 návštěvníků		
1958	1 945 akcí, 186 296 návštěvníků		
1959	196 velkých akcí 60 978 návštěvníků	605 velkých akcí 55 089 návštěvníků	-
1973	867 akcí (leden – září), 43 655 návštěvníků		

**Tabulka 4 – Počet akcí závodních klubů a Osvětové besedy v letech 1956 – 1973 ve Varnsdorfu
(zdroj: Kronika města Varnsdorf, 1956 – 1973)**

Návštěvnost a počty akcí, které pořádaly závodní kluby místních podniků, nelze bohužel přesně dohledat. Orientačně poslouží informace z Kroniky města Varnsdorf, která jejich činnost i nabídku neustále chválila. Nejvíce byly oblíbené a hojně navštěvované taneční zábavy, kulturně společenské akce, estrády a koncerty. Závodní kluby byly hlavním organizátorem volnočasových aktivit pro dospělé.

5.3.7 Další soubory a organizace

Významný byl i **soubor Majakovskij**, který vznikl při SČM v roce 1948 jako recitační a pěvecký soubor. Svým repertoárem budovatelských básní a písní byl neodmyslitelným účastníkem většiny oslav a akcí ve městě. Zanikl v roce 1953.⁸⁵

Mnozí pamětníci vzpomínají na maňáskový **soubor Samet'ácci**, který již podle svého názvu správně přiřadíme pod ZK ROH Velveta. Získal několik ocenění a jeho vystoupení pro děti byla velmi populární, v kronice jsou často zmiňována. Soubor vystupoval i mimo město. Jeho činnost byla ukončena na začátku šedesátých let.⁸⁶

S předními českými spisovateli a básníky, jako byli František Hrubín, Václav Kaplický a Jiří Šotola, se mohli občané setkat prostřednictvím pořadů, které pořádal středoškolský **Soubor Vítězslava Nezvala**⁸⁷ (1953 – 1966). Studenti (jejich počet se pohyboval mezi 30 až 40) zkoušeli i různé experimenty v propojování žánrů a později se věnovali vlastní tvorbě.

⁸⁵ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

⁸⁶ MELICHAR, J. *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost*. Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s.

⁸⁷ Kronika recitačního souboru z let 1958 – 1959 (z archivu Městského muzea ve Varnsdorfu)

Výsledkem velkého úsilí a dřiny členů souboru bylo přední umístění v soutěži Wolkerův Prostějov.⁸⁸

Dotýkat se poezie různou formou mohli obyvatelé města od roku 1983 až na přelom tisíciletí prostřednictvím **Poetického studia Doteky**, které založil již zmiňovaný Eduard Vébr a Milan Hrabal (spisovatel věnující se lužickosrbské literatuře). Nejednalo se o setkávání výhradně s poezií, ale také s hudbou, divadlem a výtvarným uměním.⁸⁹

Ve městě mimo jiné žili výtvarníci, kteří svým uměním obohacovali varnsdorfské občany. Kde jinde, než v restauračním zařízení roku 1963 byla založena **tvůrčí skupina Kontrast**, která pravidelně organizovala výstavy svých prací. U zrodu skupiny stáli výtvarní umělci: Zdeněk Káva, Josef Poláček, Milan Janáček a Václav Strolený. Musíme zmínit, že první výstava děl skupiny Kontrast byla na chodbách varnsdorfské porodnice, což vlastně symbolizovalo zrod této umělecké party. Svými díly nechtěli jen pobavit, ale zejména k lidem promlouvat. Setkávali se i s omezováním, co je a co není vhodné prezentovat. Nezalekli se i přes různé výstrahy. Mezi členy patřila i profesionální lužickosrbská výtvarnice Hanka Krawcec, která byla dcerou skladatele Bjarnata Krawce (hudební skladatel, zmíněn v kapitole 4.1 Charakteristika období v letech 1945 – 1948 ve Varnsdorfu). V sedmdesátých letech skupina zažila odliv členů do jiných měst a také do zahraničí. Skupina existovala dál, ale s jinými výtvarníky. Její činnost skončila v roce 1990.⁹⁰

5.4 Organizace se zaměřením na děti a mládež

Práce s dětmi a mládeží je specifická a potřebuje vhodné odborníky, kteří dokážou činnosti s dětmi vymýšlet, konat a smysluplně řídit. Jak už bylo mnohokrát zmíněno, do roku 1968 je tato práce obrovsky kritizována. Je vyčítána špatná práce s dorostem, téměř žádná spolupráce mezi institucemi, z důsledku nedostatku pedagogů a vychovatelů. Tím začíná i končí bludný kruh.

O děti a mládež se zajímaly v podstatě všechny městské organizace (které byly ve své podstatě spíše zaměřené na dospělé), počínaje od městského divadla, kina, knihovny, muzea, závodní kluby a sportovní oddíly. Ale těch, kterým šlo primárně o náplň volného času dětí, mimo školských zařízení, mnoho nebylo.

⁸⁸ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

⁸⁹ *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

⁹⁰ POLÁČEK, J. Tvůrčí skupina varnsdorfských výtvarníků KONTRAST 2. 4. 1963 – 2. 6. 1970. In: *Ročenka Kruhu přátel muzea Varnsdorf 1999-2000 vydávaná u příležitosti valné hromady 3.10.2000*. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 2000, s. 48 – 50.

Následující tabulka má za úkol přiblížit počty žáků v základním vzdělávání. Můžeme pak porovnávat tyto počty s návštěvností dětí v dalších institucích. Tím získáme přibližnou představu, jaké procento žáků využívalo nabízené volnočasové aktivity. Čísla musí být brána jako orientační, nejsou odečtení žáci, kteří dojížděli do škol z okolních obcí a naopak. V některých letech údaje chybí, nebyly v kronice vypsány.

POČET ŽÁKŮ PLNÍCÍ POVINNOU ŠKOLNÍ DOCHÁZKU V LETECH 1955 – 1977 VE VARNSDORFU	
Školní rok	Počet žáků
1954 – 1955	1 928
1955 – 1956	2 045
1956 – 1957	2 132
1957 – 1958	2 215
1958 – 1959	2 464
1963 – 1964	2 480
1964 – 1965	2 340
1965 – 1966	2 232
1966 – 1967	2 133
1967 – 1968	2 086
1969 – 1970	1 960
1970 – 1971	1 888
1971 – 1972	1 898
1973 – 1974	1 884
1974 – 1975	1 852
1976 – 1977	1 940

**Tabulka 5 – Přehled počtu žáků v povinné školní docházce ve Varnsdorfu
(zdroj: Kronika města Varnsdorf, 1955 – 1977)**

5.4.1 Pionýrská organizace a Dům pionýrů a mládeže⁹¹

V roce 1950 byla zřízena ve městě **Pionýrská organizace** a pionýrský slib vykonali pionýři v aule místní školy dne 4. června. Pionýrský dům se potýkal s obrovskou kritikou, jeho nabídka činností se střídala podle aktuální sestavy pracovníků a často je psáno, že činnost nebyla dostačující. Špatná byla spolupráce se školami ve městě. Dům pionýrů ale nebyl jedinou organizací, která nebyla pochválena za svou práci. Podobně bylo nedostačující řízení kulturně osvětové činnosti ve městě. Teprve v roce 1958 byla práce DPM oceněna, pomohla změna vedení. Za rok je pionýrský dům přeměněn na pionýrskou stanici a opět jsou negativně hodnoceny skupiny PO na školách. V roce 1965 funguje jako **Dům pionýrů a mládeže** a nevykázal téměř žádnou činnost. Po tomto fiasku se situace zlepšuje, všechny minulé problémy byly zapříčiněny častým střídáním pracovníků a nízkou kvalitací.

V rámci „napravování chyb“ v působení na děti a mládež po roce 1968, byl v roce 1970 založen městský výbor mládežnických a dětských organizací. Zanikly všechny původní organizace a nahradila je jednotný **Socialistický svaz mládeže** (SSM). Základny měl ve všech závodech města. Pionýrské skupiny dále působily na školách a DPM dle dochovaných kronik (od r. 1970) začal zvyšovat a zkvalitňovat nabídku činností pro děti, takže po letech kritizování přišly roky chvály. Například rok 1974 uvádí, že v rámci DPM a PO na školách je dohromady 60 zájmových kroužků pro děti, které navštěvuje 1350 žáků. DPM pořádal i jednorázové akce – koncerty, soutěže, promítání, výlety, z čeho se některé staly tradičními.

Dnes se organizace nazývá Dům dětí a mládeže a po přestěhování má k dispozici velmi moderní zázemí. V jednu chvíli se údajně zvažovalo, zda je pro město potřebný. Avšak svou dlouhou historií a činnostmi si své místo u varnsdorfských dětí udržel.

Pro další úvahu nám poslouží následující tabulky (pomlčka znamená nezjištěné informace). Pokud se zamyslíme nad průměrným počtem dětí školou povinných ve městě v těchto letech (okolo dvou tisíc), nebyl pionýrský dům pravděpodobně tolik oblíben, když jej navštěvovalo 10 % varnsdorfských dětí. Na konci sedmdesátých let se návštěvnost zvedla na 21 %.

Příčinu zřejmě najdeme v:

- nedostatku kvalitních vychovatelů,
- členství žáků v pionýrské organizaci na školách,
- návštěvnosti jiných institucí.

⁹¹ Kronika města Varnsdorf, 1950 – 1989

POČET ZÁJMOVÝCH KROUŽKŮ A JEJICH NÁVŠTĚVNOST V DOMĚ PIONÝRŮ A MLÁDEŽE V LETECH 1955 – 1978 VE VARNSDORFU		
Rok	Počet zájmových kroužků	Počet dětí navštěvující zájmové kroužky
1955	18	200
1956	21	200
1958	12	-
1972	21	-
1977	22	-
1978	27	424

**Tabulka 6 – Počet zájmových kroužků a jejich návštěvnost v Domě pionýrů a mládeže ve Varnsdorfu
(zdroj: Kronika města Varnsdorf, 1955 – 1978)**

Další tabulka je sestavena pro dokreslení celkového pohledu – členství žáků v Pionýrské organizaci při školách. Pokles a nárůst je podložen politickou situací daného období.

POČET ŽÁKŮ V PIONÝRSKÉ ORGANIZACI V LETECH 1958 – 1979 VE VARNSDORFU	
Rok	Počet žáků (v procentech)
1958	76 %
1973	50 %
1974	70 %
1979	87 %

**Tabulka 7 – Počet žáků v Pionýrské organizaci při školách ve Varnsdorfu
(zdroj: Kronika města Varnsdorf, 1958 – 1979)**

5.4.2 Krátký život skautingu

Na konci listopadu 1948 se uskutečnily **zimní junácké dny** (pod SČM) a tato zmínka ve varnsdorfské kronice o existenci Junáka je pravděpodobně poslední, která byla prozatím nalezena. Dále se setkáváme se skautingem až v roce 1968.

Výzva pro zájemce, kteří by měli zájem o **obnovení Junáka** ve městě, byla zveřejněna v Hlasu severu v roce 1968. Na schůzi se setkala okolo 50 nadšenců a Junák byl ve Varnsdorfu a v okolních vesnicích znovu přiveden k životu.

Oddíly na území města Varnsdorf (vznik: duben – květen 1968)⁹²

1. oddíl junácký (13 členů)
3. smečka vlčat (33 členů)
2. smečka vlčat (13 vlčat, 4 junáci)
4. smečka vlčat (35 členů, vznik v listopadu 1968)

Dívčí skauting (září 1968)

5. oddíl skautek (19 členek)
6. roj světlušek (25 členek)

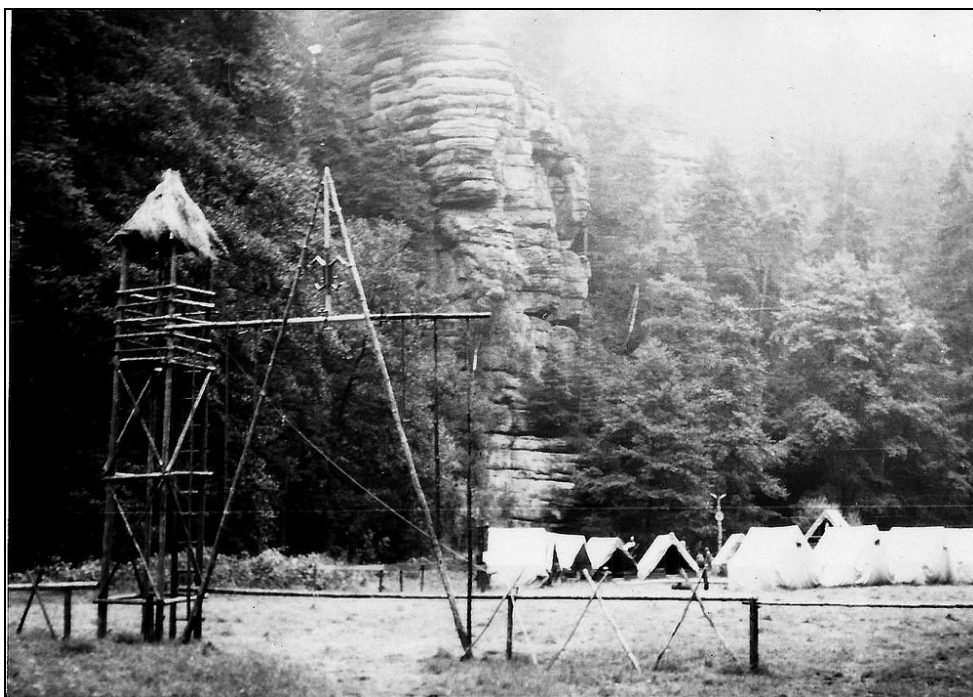
V roce 1968 se uskutečnil první tábor kousek od Chřibské a roku 1969 proběhl historicky nejvýznamnější tábor v Dolském mlýně, kde se postupně prostřídaly všechny skautské oddíly. Pak přišel rok 1970. Oproti PO a DPM pracovali skauti s dětmi kvalitněji (PO a DPM zaznamenali pokles počtu dětí) a to byla jedna z příčin útoků na skautskou základnu. Nakonec byli donuceni skončit a tábor v tomto roce byl tím posledním. Podle účastníků, co tábor navštívili, to byl ten nejhezčí, na kterém byli a na místo se dodnes rádi vracejí, plní vzpomínek.⁹³

Pokud chtěli členové pokračovat dál, mohli v rámci PO, někteří tak učinili. Ostatní se scházeli neorganizovaně, jako přátelé.

Naděje na další obnovení skautingu musela v těchto lidech přetrvat skoro dvacet let. Jde poznat, že to byli skauti tělem i duší, protože mnoho z těch, co stáli u krátkého zrodu v roce 1968, byli přítomni i v roce 1989. V současnosti je ve městě poměrně početnou institucí, která se zaměřuje na aktivity pro děti a mládež.

⁹² *Hlas severu*. Varnsdorf: Město Varnsdorf, 2002, č. 9.

⁹³ *Hlas severu*. Varnsdorf: Město Varnsdorf, 2002, č. 9.

Obrázek 10 - Skautský tábor u Dolského mlýna (z archivu ústeckých skautů)

Obrázek 11 – Skautská vlajka 3. oddílu (z archivu ústeckých skautů)

5.4.3 Lidová škola umění⁹⁴

Městská hudební škola pokračovala v následujícím období dál, ale velkou změnu přinesl školní rok 1948 – 1949. Vlivem politické situace byla škola zestátněna a tím pádem se změnily stanovy pro přijímání žáků. Už se nemohl přihlásit kdokoli, kdo měl o hudební vzdělání zájem, ale potenciální žák musel projevít hudební nadání. Ti zájemci, co neměli dostačující talent pro hudební školu, se mohli věnovat svým zájmům v nově vznikajících závodních klubech.

Škola dál žila bez větších změn až do školního roku 1961 – 1962. Změnil se ředitel a chtěl rozšířit nabídku vzdělávacích oborů na výtvarný a dramatický. Bohužel nemohly být otevřeny, protože nebyl dostatek vyučujících a koncem školního roku se ředitel Jiří Janáček vzdal své funkce. Novému řediteli Karlu Kubrovi (učitel, dirigent, skladatel) se podařilo obory personálně obsadit a otevřít a lidová škola umění nadále vzdělávala a přispívala svými koncerty do kulturního života ve městě.

Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let měla škola technické problémy s budovou, v níž sídlila, takže její činnost byla přerušena. Nová ředitelka Marie Pochopová (1981 – 1988) vedla velmi oblíbený dětský sbor, jehož tradice přetrvává dodnes.

Tabulka počtu žáků, kteří se umělecky vzdělávali v Lidové škole umění ve Varnsdorfu, nám ukazuje, že po otevření školy byl o výuku opravdu obrovský zájem. Kvůli personálnímu obsazení, zavření poboček v okolí a zpřísnění přijímacích zkoušek byl počet žáků ve škole ustálen zhruba na 200. Nejnavštěvovanější a nejoblíbenější byla výuka hře na klavír.

⁹⁴ FIALA, J., ŠENOVÁ, J. *50 let Základní umělecké školy ve Varnsdorfu*. Varnsdorf: Etuda Prima, 1996. 48 s.

POČET ŽÁKŮ LIDOVÉ ŠKOLY UMĚNÍ V LETECH 1946 – 1990 VE VARNSDORFU	
Rok	Počet žáků
1946	60
1947	250
1948	650
1956	215
1958	196
1960	200
1963	202
1965	189
1969	180
1972	169
1974	166
1990	309

**Tabulka 8 – Počet žáků Lidové školy umění v letech 1946 – 1990 ve Varnsdorfu
(zdroj: Kronika města Varnsdorf, 1946 – 1990)**

5.4.4 Varnsdorfský balet⁹⁵

Deset let ve Varnsdorfu (1961 – 1971) působilo baletní studio pod vedením Dagmar Bittmanové z Prahy pro děti od čtyř let. Snem snad všech varnsdorfských holčiček bylo tančení baletu. Každý rok se v divadle soubor představil celovečerním programem a dosahoval vysokého počtu účastníků, okolo 140. Secvičilo se i spousta známých baletů, jako například Královna loutek, O dvanácti měsíčkách, Z pohádky do pohádky a Bílý přelud. Rodiče balet velmi podporovali, pomáhali s organizací a s šitím kostýmů. Balet byl jedinečnou taneční činností ve městě a rozvíjel i v těch nejmladších tanečnicích smysl pro estetiku a pohyb.

Nejúspěšnějším dílem byla Mravenčí hostina (uvedena v roce 1970) od varnsdorfského hudebníka Jiřího Ježka. Děj baletu se odehrával v mraveništi, na které zaútočil zákeřný

⁹⁵ POLÁČEK, J. Když se ve Varnsdorfu „baletilo“. In: *Ročenka Kruhu přátel muzea Varnsdorf 2001-2002 vydávaná u příležitosti valné hromady 1.10.2002*. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 2002, s. 71 - 72.

pavouk. Mravenci obránci pavouka vyhnali a tento počinek oslavovali. Po uvedení baletu v Milovicích přišlo udání za protisovětský obsah a musela být ukončena činnost baletního studia.

5.5 Sportovní vyžití ve městě⁹⁶

28. března 1948 byly ve městě sjednoceny veškeré organizace, které měly co dočinění se sportem v pouhou jednu organizaci – **Sokol**. Ta měla za úkol utužit mravy a zdraví zdejší mládeže. Postupem změn vznikly v dalších organizacích mnohé sportovní kluby. V roce 1955 bylo ve městě **sedm tělovýchovných jednot**⁹⁷:

- **Jiskra Elite** – největší tělovýchovná jednota (základní tělovýchova, lední hokej, odbíjená, košíková, házená, tenis, sportovní gymnastika, šachy)
- **Jiskra Velveta** (kopaná, odbíjená, box, základní tělovýchova, turistika)
- **Spartak** (základní tělovýchova, box, lední hokej, košíková, atletika, kopaná, cyklistika, lyžaření, stolní tenis, šachy)
- **Dynamo** (poštovní učiliště, tělocvik)
- **Slovan** (zaměstnanci nemocnice, fotbal a lední hokej)
- **Slavoj** (zaměstnanci komunálních podniků, kopaná)
- **Pracovní zálohy** (školní a mimoškolní výchova)

Jak je vidět, oddílů, které se zapojovaly do sportovní činnosti ve městě, bylo velmi mnoho a jejich práce nebyla efektivní, z důvodu obrovské roztržitosti. Často bylo i opomíjeno žactvo kvůli nedostatku cvičitelů a to se vedení města snažilo změnit. V roce 1956 byly **všechny jednoty sloučeny** do jedné pod název **Slovan**, pod kterým existuje dodnes. Mnoho činností také organizovala osvětová zařízení. Na přelomu padesátých a šedesátých let měla TJ Slovan přes 1000 členů, z toho polovina byly děti a mládež. Tento počet byl stabilně udržován. Nejpočetnější oddíly byly – košíková, fotbal a lyžařský oddíl. V roce 1973 se začalo se stavbou dopravního hřiště pro děti, tenisových kurtů a v roce 1975 byl dostavěn (po 11 letech od návržení plánů) a slavnostně otevřen okrskovou spartakiádou **Stadion 30. výročí osvobození**⁹⁸.

Velkým úsilím zapálených lyžařů byl svépomocí zkonstruován lyžařský vlek na hoře Jedlová⁹⁹, kde postupně vznikl celý **lyžařský areál**, který byl rozšířen o sjezdové a běžecké

⁹⁶ Kronika města Varnsdorf, 1945 – 1989

⁹⁷ Kronika města Varnsdorf, 1955

⁹⁸ Dnešní fotbalový stadion a lehkooatletická dráha

⁹⁹ V Jiřetíně pod Jedlovou, asi 8 km od Varnsdorfu

tratě, ubytovnu, restauraci a zázemí pro lyžaře (stánek, toalety). Co ale tížilo jak sportovce, tak obyvatele a turisty, bylo znečištěné prostředí, které se podepsalo na lesích Lužických hor. Pomáhali při odstraňování poškozených stromů a sázeli stromky nové. Další problém byla chátrající kamenná rozhledna na vrcholu hory Jedlová, která byla považovaná za nejkrásnější ve svém okolí. Naštěstí tato dominanta byla zachráněna opět díky obyčejným nadšencům a slavnostní otevření ji čekalo v roce 1993. Podobným osudem málem skončila opuštěná turistická chata na zřícenině hradu Tolštejna, který sousedí s Jedlovou a o provoz se postarala pražská tělovýchovná jednota.

Zmíněná krásná příroda v okolí města – Lužické hory a nedaleká jedinečná oblast Českého Švýcarska (národním parkem od r. 2000) vybízela k turistickým výletům, takže počátky **turistického oddílu** sahají již k roku 1945. Oddíl pořádal velké množství tradičních výletů a spolupracoval s horolezeckým oddílem. Jeden z oblíbených výletů se nazýval „Přes tři vrcholy Lužických hor“ – trasy 15, 30 a 50 km. Řídili se heslem – „*Chceš-li dlouhé žití mítí, musíš přes tři vrchy jítí!*“¹⁰⁰

U již zbudovaného **rekreačního rybníku** (šedesátá léta) bylo v dalším desetiletí zvelebováno okolí, aby posloužil letní rekreaci. Byly vystavěny dřevěné chatky (říká se, že na jejich stavbu byly použity dřevěné lavice z Červeného kostela) a fungovala zde restaurace se zázemím pro návštěvníky. „Mašíňák“ nebo „Rio de Mašíno“, jak byl rybník přezdíván (podle tehdejšího předsedy města a zakladatele areálu Josefa Mašína), byl cílem horkých dnů varnsdorfských obyvatel každé léto, až do devadesátých let. Tehdy voda přestávala být vhodná ke koupání a postupně upadl zájem trávit dovolenou doma u rybníku.

Sportovní akce ve městě byly opravdu v hojném zastoupení. Pravidelně se od roku 1964 konal poslední den v roce **Silvestrovský běh** a tradice běhu bude mít letos 50. výročí. Konaly se různé pochody, jedním z pokusů byl v roce 1974 „Pochod na 100 kilometrů“ do Prahy, ale díky špatnému počasí téměř nikdo pochod nedokončil.

Podle čísel v tabulce vidíme, že sportovní oddíly měly poměrně slušnou členskou základnu obyvatel Varnsdorfu (pomlčka znamená nezjištěné počty). Největší popularita se dostávala těm oddílům, které měly pěkné sportovní výsledky. Mezi ně patřil oddíl fotbalu, košíkové a lyžování a další místa si posléze vyměňovaly oddíly boxu, tenisu a stolního tenisu.

Pro příklad: v roce 1974 se skoro 30 % žáků věnovalo sportu v rámci sportovního oddílu. Procento by mohlo být vyšší, ale oproti návštěvnosti DPM byl sport na první pohled pro děti a mládež více atraktivní.

¹⁰⁰ Kronika města Varnsdorf, 1989

POČET PŘÍSLUŠNÍKŮ SPORTOVNÍCH ODDÍLŮ V LETECH 1954 – 1989 VE VARNSDORFU			
Rok	Počet příslušníků celkem	Z toho žáků	Počet oddílů celkem
1954	450	-	-
1957	568	125	-
1958	850	200	-
1959	1 007	307	13
1960	838	-	15
1961	920	-	-
1973	974	-	-
1974	1 013	564	11
1989	1 385	-	14

Tabulka 9 – Počet příslušníků sportovních oddílů v letech 1954 – 1989 ve Varnsdorfu
(zdroj: Kronika města Varnsdorf, 1954 – 1989)

5.5.1 Sportovní areály ve městě

Na konci osmdesátých let vznikla myšlenka oživit **lední hokej** ve městě. Bohužel ve Varnsdorfu nikdo neměl s tímto sportem žádnou zkušenost, takže noví hokejisté požádali o pomoc sousední města. Výstavba nového zimního stadionu byla dokončena rokem 1986, v dnešní době prochází rekonstrukcí a hokej má své místo v životě dnešního sportu ve městě.

Ve Varnsdorfu byl k dispozici v osmdesátých letech fotbalový stadion s atletickým oválem v kotlině, tělocvična „Kotva“ a „Sokolovna“ pod náměstím, ale sportovcům prostory nestačily, takže stavba sportovní haly byla nevyhnutelná. Byla předána k užívání v roce 1987 a dodnes je velmi navštěvovaným místem i pro širokou veřejnost.

V roce 1989 začala stavba krytého **plaveckého bazénu**, která se plánovala již několik let a po čtyřech letech byla dokončena. Varnsdorfský plavecký oddíl dosahuje i v současnosti slušných výsledků. Budova bazénu prošla rekonstrukcí a modernizací, aby přilákala více návštěvníků.

5.5.2 Košíková¹⁰¹

Historie varnsdorfského klubu basketbalu se začala psát v roce 1947. Nápad, že by se mohla začít hrát košíková, vzešel od místních studentů. O rok později už **družstva mužů a dorostenců** oficiálně fungovala pod Sokolem a obsadila 3. místa v krajském přeboru. Začátek padesátých let byl významný v rozrůstání klubové základny a **založení ženské košíkové**, družstva dorostenek. Objevilo se zde i pár paradoxů, kdy na hřištích sousedních měst byla postavená kamna, nebo naprosto nevyhovovaly rozměry. I rozhodčí nebyli profesionálové. Stávalo se, že nadržovali svým týmům, švindlovalo se v měření času a zápisu, či byl jediný rozhodčí zápasu o berlích. Perličkou byl zapisovatel, který raději výsledky po konci zápasu snědl, než aby jeho tým prohrál.

Po sloučení všech jednot do TJ Slovan pokračoval basketbal dál a neustále **přibývalo členů**, kteří o tento americký sport měli velký zájem. Ženský tým zažil menší propad, protože hráčky odcházely na mateřskou dovolenou. Žáci a dorost začali získávat slušná místa v krajských soutěžích. Později, v roce 1972, hrálo družstvo varnsdorfských žen i jednu sezónu v 2. lize. V tomto období měl basketbalový oddíl okolo 200 členů. Hráči se střídali podle odchodů na vojnu a stěhování.

V dalších letech fungoval nadále, zhruba stále na krajské úrovni, kdy bojoval o postup, ale štěstí hráčům příliš nepřálo. I tak basketbalová základna měla své fanoušky a do sportovní historie neodmyslitelně patří.

Basketbal zažil v posledních letech obrovský vzestup. Muži obsadili přední místa v Severočeské lize ve dvou sezónách za sebou. Obrovská péče je věnována žákům a dorostu. Starší hráči jezdí po celém Šluknovském výběžku trénovat děti a mládež, aby smysluplně naplnili jejich volný čas. Tento atraktivní sport má také velký počet fanoušků, běžně na zápasy chodí 200 – 400 diváků.

5.5.3 Fotbal¹⁰²

V pozadí nezůstává ani již zmiňovaný fotbal, který pokračoval pod TJ Slovan Varnsdorf. Na konci padesátých let byla snaha o udržení se v divizní soutěži, hrály se okresní a krajské soutěže. Problém byl v častějším střídání hráčů a nedostatečným zázemím. Hřiště byla spíše provizorní a čekalo se na výstavbu nového sportovního areálu. Na začátku sedmdesátých let byl stále problém a brzdou ve sportu nedokončený stadion. Mezitím fotbalisté usilovali o **postup do 3. ligy** (r. 1972) a tento cíl se jim podařilo naplnit. Postoupili,

¹⁰¹ Webové stránky TJ Slovan Varnsdorf Basket, www.basketvarnsdorf.cz

¹⁰² *100 let varnsdorfského fotbalu*. Varnsdorf: SK Slovan Varnsdorf, 2007. 82 s.

ale příliš dlouho se zde neohřáli. Pokles výkonnosti hráčů a nedostatek financí vykonaly své a opět fotbalový tým po pěti ročnících (poslední 1976 – 1977) hrál znovu divizi.

Kdo ale zazářil, byli žáci. Vyhráli přebor Severočeského kraje, v republikovém získali 6. místo. To nebylo všechno, vyhráli také 23. ročník žákovského turnaje, který se konal v Přelouči. Když se pozorně podíváme do dobových soupisek týmů, obrovskou oporou žáků byl hráč Miroslav Pelta¹⁰³.

Varnsdorfským fotbalistům se nyní naplnil jejich dlouholetý sen. Postoupit a udržet se ve 2. lize. Stalo se tak a od ročníku 2010 – 2011 až do současnosti se jim daří.

5.5.4 Letecko-modelářský klub¹⁰⁴

V první polovině roku 1949 byl ve městě velký zájem o založení modelářského kroužku. Jeho zakladatel a první vedoucí byl Vladimír Holeček. Klub měl dokonce finanční podporu města, takže už za rok měl první výstavu. Přidali se i členové okolních modelářských klubů, ale z důvodu odchodů na vojnu se vedení několikrát změnilo. V padesátých letech se kroužek zaměřoval na učňovskou mládež a na konci tohoto desetiletí měl okolo 200 členů. Modeláři se účastnili mnoha akcí, soutěží, přehlídek a výstav.

Obrázek 12 – 1. májový průvod, rok 1962 (fotografie ze soukromého archivu Vladimíra Holečka)

¹⁰³ Miroslav Pelta (narozen 1964 ve Varnsdorfu) – brankář, fotbalový funkcionář, předseda Fotbalové asociace České republiky

¹⁰⁴ HOLEČEK, V. Z historie letecko-modelářského klubu ve Varnsdorfu. In: *Ročenka Kruhu přátel muzea Varnsdorf 1998-99 vydávaná u příležitosti valné hromady 28.9.1999*. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 1999. 55 s.

5.5.5 Automotoklub Varnsdorf¹⁰⁵

Počátky závodění už tu byly v šedesátých letech. Hledalo se vhodné místo a svépomocí byl v sedmdesátých letech postaven areál se zázemím pro nadšence, avšak ti měli o svém místě na trénování smělejší představy. Museli vystačit s podporou místních podniků. Navázal se kontakt s armádou a závody v terénu se staly oblíbenou tradicí místních obyvatel. Dle pamětníků to byla opravdu pěkná podívaná, obzvláště pro chlapce a jejich tatínky.

V roce 1972 se i přes obrovskou náročnost v organizaci rozhodl klub pořádat dva závody ročně. Měly takový úspěch, že bylo několik ročníků. Doprovodný program s leteckou akrobacií, skokem parašutistů, spolupráce s leteckými modeláři, kynologickým klubem a soutěžemi pro děti byl hojně navštěvován. Později se přešlo i k automobilovým soutěžím rallye a cyklotrialu pro mladší.

Bohužel není k dispozici archiv všech dokumentů automotoklubu, tudíž už se nedozvíme přesný výčet všech závodů, akcí, počet členů a diváků. Po revoluci v roce 1989 byl areál předán původnímu majiteli a tím skončila tato čtyřicetiletá tradice.

5.6 Místní tisk a rozhlas¹⁰⁶

Ve městě fungoval velký počet komisí, které měly na starosti různé obory. Pro nás je důležitá činnost kulturní komise, která měla za úkol vybírat co nejvhodnější zábavu pro své občany. Městský národní výbor a Osvětová beseda se v roce 1958 rozhodly vydávat pravidelný měsíčník **Varnsdorfské kulturní přehledy**. V nich jste se mohli dočíst o kulturní činnosti všech organizací, vycházely zde programy kin, divadla a upozornění na další akce, přednášky, výstavy, koncerty a soutěže.

V roce 1965 dostala Osvětová beseda menší přiděl papíru na tisk Kulturních přehledů a musela zmenšit formát. Ve 2. čtvrtletí roku 1967 vydávání skončilo. Protože vedení města (s předsedou Josefem Mašínem) pochopilo, že místní tisk je v této době velmi potřebný, rozhodlo se po složitém jednání vydávat týdeník **Hlas severu**. Do té doby vycházely jen závodní noviny – **Zítřek** (Elite), **Samet** (Velveta), **Vřeteno** (TOS). Ty byly usnesením stranických orgánů zrušeny. První číslo Hlasu severu vyšlo 1. května 1967.

Po 21. srpnu 1968 Hlas severu vycházel denně, jako zvláštní vydání. Aktuálně informoval nezaopatřené občany o tehdejší situaci (viz Příloha č. 7). Články byly později

¹⁰⁵ ZEMLER, V. Automotoklub Svazarmu Varnsdorf. In: *Ročenka Kruhu přátel muzea Varnsdorf 2000-2001 vydávaná u příležitosti valné hromady 25.9.2001*. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 2001, s. 63 - 66.

¹⁰⁶ Kronika města Varnsdorf, 1963 – 1967

podkladem personálních čistek. Vystřídali se redaktoři a poslední číslo vyšlo 16. prosince 1975. Potom zůstaly už jen **okresní noviny Jiskra**.¹⁰⁷

Vydávání místního tisku obyvatelům chybělo, nebyli dostatečně informováni o dění ve městě. Vedení města se v roce 1978 rozhodlo nepravidelně vydávat Zpravodaj a podniky poté obnovily své podnikové noviny, které existovaly ještě před založením Hlasu severu. Úplného znovuoobnovení se „Hlásek“ dočkal až v roce 1990 a dnes vychází jako čtrnáctideník.

V dubnu roku 1963 se pár varnsdorfských občanů rozhodlo uskutečnit zkušební vysílání **rozhlasu po drátě**. Po čase bylo vysílání pravidelné a to každý pátek. Obsahem byly aktuality z města, reportáže, obohaceny o rozhovory s mnoha funkcionáři a v neposlední řadě také o dopisy čtenářů. Dokonce Československý rozhlas navrhl místnímu rozhlasu spolupráci.

5.7 Josef Mašín¹⁰⁸

Josefa Mašína uvádíme proto, že byl velmi výraznou osobností města a zasloužil se o jeho velký rozvoj. Narodil se 25. května 1921 v Lošanech a v Kolíně vystudoval Obchodní akademii. Po válce se oženil a přestěhoval se do Varnsdorfu, kde pracoval jako úředník.

Od roku 1954 do roku 1969 byl předsedou¹⁰⁹ národního výboru a snažil se spolu s ostatními členy radnice pozvednout úroveň města Varnsdorf. Původně funkci předsedy ani vykonávat nechtěl, ale nakonec využil svého postavení k prosazování zájmů pro lepší život občanů. Mezi jeho nejvýznamnější počiny ve městě byla **bytová výstavba, rekonstrukce vyhlídky Hrádek**, podílel se na zahájení **stavby širokoúhlého kina** a **založení rekreačního rybníku** na okraji města (dodnes zvaný „Mašíňák“). Jeho kontakty na ministerstvech přispěly k **otevření hraničního přechodu** mezi Varnsdorfem a německým Seifhennersdorfem. Stalo se tak v březnu 1967 a na jednání ohledně otevření hranic přijel prezident Antonín Novotný.

Sice byl příslušníkem KSČ, avšak jeho osobnost postupnými zkušenostmi začala tíhnout k demokratizaci a změnám v režimu. Protože nechtěl jen tak nečinně sedět a pozorovat, co se děje v Praze, rozhodl se do ní dopravit na sjezd lští. Byl sledován STB, takže vymyslel, že se nechá zafačovat a převést obě cesty sanitkou. Druhý z „prohřešků“ byla účast na vysvěcení nových zvonů do kostela sv. Petra a Pavla, které proběhlo 20. dubna 1969. Nikomu tehdy nedošlo, že je to den narození Adolfa Hitlera a akce byla prohlášena za

¹⁰⁷ HRABAL, M. Čtyřicet let Hlasu severu. In: *Mandava 2007: vlastivědné čtení z Varnsdorfu a Šluknovského výběžku*. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 2007, s. 67-70.

¹⁰⁸ ŠVEŇHOVÁ, R., RUTHOVÁ, Š., PROKOPOVÁ, L. Sám proti moci (opozice proti totalitnímu režimu 1948 – 1989). In: *Ročenka Kruhu přátel muzea Varnsdorf 2000-2001 vydávaná u příležitosti valné hromady 25.9.2001*. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 2001, s. 84 – 91.

¹⁰⁹ Nejmladším předseda této doby v Československu

nacistickou. Další škraloup bylo organizování průvodu městem na počest hokejového mistrovství světa 1969, který měl být namířen proti SSSR. Jeho názory a postoj při srpnových událostech 1968 přispěly k sesazení z funkce a dokonce nepodmíněnému odsouzení. Ve vězení onemocněl tuberkulózou a následky si nesl do konce života.

V roce 1989 byl osloven ke spolupráci s Občanským fórem ve městě, kde ho chtěli občané za nového předsedu. V té době mu jeho vyšší věk a zdravotní stav nedovolovaly plně se věnovat městu, rozhodl se přenechat činnost mladším a dále se neangažoval. Dne 15. července 2000 zemřel.¹¹⁰

25. května 2001 by oslavil osmdesáté narozeniny. Městský úřad ve Varnsdorfu se rozhodl mu na jeho počest udělit čestné občanství města Varnsdorf in memoriam. Dodnes nám jeho skutky připomíná pamětní deska, kterou nalezneme na budově radnice.

Obrázek 13 – Pamětní deska Josefu Mašíkovi (foto z archivu autorky)

¹¹⁰ Varnsdorf: město průmyslu a zahrad. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

5.8 Shrnutí

Vývoj volnočasových aktivit v období 1948 – 1968 byl hodně rozdílný. Ze začátku ještě panoval určitý chaos, zanikly některé organizace, které nebyly svou náplní vhodné k budování socialismu. Velkým problémem byl nedostatek kvalifikovaných pracovníků, nejen ve volnočasové sféře. Jak jsme si správně všimli, politická situace měla nepřehlédnutelný vliv na nabídku trávení volného času, vše bylo „pod kontrolou“. Nabídka volnočasových aktivit byla bezplatná, tudíž byla přístupná všem občanům bez rozdílu. Šedesátá léta přinesla na chvíli jisté uvolnění, pomaličku se některé dosud zakázané činnosti začaly znovu objevovat, ale přelomový rok 1968 ukončil tuto éru a nastalo období normalizace.

Nejprve se poukazovalo na „chyby v ideologickém působení“ a vážnou situaci v kultuře. Organizace postihly personální čistky, některé musely ukončit svou činnost, jiným stačilo změnit název nebo náplň své práce. Budovalo se mnoho nových míst, kde se dal trávit volný čas. Ustrnutí v sedmdesátých letech bylo zlomeno léty osmdesátými. Tehdy nastal bouřlivý posun v nabídce volnočasových aktivit z důvodu uvolňování doby a technického pokroku.

Jak obyvatelé města využívali nabídku volnočasových aktivit, bylo v tomto období v kronice nejlépe popsáno. Informace sice nejsou ke všem akcím a činnostem, ale lze mnoho vyčíst a porovnávat. Mezi oblíbené a atraktivní činnosti pro děti a mládež patřilo sportování, z menší části se věnovali uměleckým oborům a navštěvovali Dům pionýrů a mládeže. Pro dospělé byly stěžejním organizátorem všech akcí závodní kluby místních podniků.

Před samotným závěrem si ještě uveďme odpověď na otázku, která byla položena Milanem Hrabalem varnsdorfskému rodákovi, při příležitosti setkání se spisovatelem v roce 1991.

„Co byste vzkázal jako varnsdorfský rodák současným občanům města?“

„Aby si byli vědomi, že žijí ve městě s bohatou historií a tradicemi, v nichž jsou pokračovateli. Je to jejich město. Nestačí jen kritizovat, ale prospěšnější je přiložit ruku k dílu, což je v silách každého člověka. Osobně považuji za důležité, aby město mělo dobře fungující muzeum, které by sdružovalo zájemce o historii, které by formovalo ve spolupráci s pedagogy vztah mládeže k regionu a současně bylo místem, kam by občané s důvěrou ukládali materiály, které by o dnešku vypovídaly budoucím generacím. Nezbytný je také městský archiv. Věřím, že to občané Varnsdorfu dokáží uvést v život již brzy.“

Walter Möldner, varnsdorfský rodák a kronikář

Závěr

Diplomová práce pojednává o historii volnočasových aktivit ve Varnsdorfu v období od roku 1945 do roku 1989. Ze začátku se krátce zaměřovala odborným pohledem na celkovou problematiku volného času a jeho historii.

Další část se věnovala městu Varnsdorf, kde vývoj volnočasových aktivit byl opravdu proměnlivý. Dozvídáme se, že na přelomu 19. a 20. století a v meziválečném období to bylo město s obrovským potenciálem. Vždyť v těchto letech mělo nejvíce obyvatel v celé své historii. Textilní průmysl byl stěžejní obživou místních a rozvoj volnočasových aktivit pro obyvatele byl obrovský. Existovalo tu přes 200 českých a německých spolků, které svým obsahem spíše naplňovaly volný čas dospělých obyvatelů města.

Zásahem byla hospodářská krize a druhá světová válka, kdy město utrpělo personální ztráty odsunem německých obyvatel. Když už se začalo blýskat na lepší časy a opět se město zvedalo ve všech oblastech, nejen v těch zájmových, nastaly únorové události roku 1948 a vládu převzala KSČ. Radost z budování vystřídaly smíšené pocity z politického režimu, ale rozvoj volnočasových institucí byl v plném proudu. Vznikaly závodní kluby místních podniků, sportovní oddíly, sportoviště, kina, divadla a další organizace, které se měly za úkol starat o kulturní vyžití obyvatel.

O volný čas dětí a mládeže mimo jiné pečovala Pionýrská organizace, kterou v roce 1968 začal vytlačovat skauting. To nemělo dlouhého trvání a brzy byla jeho činnost opět zakázána. Další ranou do zájmové oblasti byl rok 1968, kterým se zpřísnila pravidla v organizaci a vytváření volnočasových aktivit až do roku 1989, kdy proběhla sametová revoluce.

V úvodu práce byly položeny otázky, na které jsem se snažila hledat odpovědi. Určitě Varnsdorf nebylo městem opomíjeným, spíše naopak. V průběhu všech zmíněných období se snažilo vytvořit pro své obyvatele co nejlepší místo k životu, organizovalo se nepřeberné množství akcí. Varnsdorf navštívilo mnoho známých osobností a obsazoval přední příčky ve spoustě soutěží (např. „o vzorné město“).

Samozřejmě město muselo překonávat překážky, které stály v cestě institucím, které se zabývaly volnočasovými aktivitami. Jedním z nich byl nedostatek a fluktuace odborníků, málo finančních prostředků, nevhodné prostory a občasný laxní přístup obyvatel.

I když Varnsdorf jako pohraniční město leží na okraji republiky, neznamenalo to, že by obyvatele byli nějakým způsobem „šizeni“ v náplni volného času i v jiných sférách. Jistě zde

nebyla taková nabídka, jako ve větších městech, ale určitě byla dostačující. Setkáváme se s tím, že nebylo využito všech aktivit a akcí, které město a organizace nabízely.

Život občanů byl ve své podstatě podobný, jako ten dnešní, až na politickou situaci ve státě a rozvoj moderních technologií. Nebyl zde nedostatek základních finančních prostředků, lidé se měli, dá se říci standardně k danému období. Fungovalo tu velké množství spolků, oddílů, organizací a institucí, kde působilo, třeba i dobrovolně, spousta nadšených lidí, kteří se snažili něco dokázat.

Cílem práce bylo zjistit okolnosti vzniku volnočasových institucí v návaznosti na nabídku volnočasových aktivit ve Varnsdorfu a vyhledat, zda byla občany využívána. Situace, za jakých byly organizace zakládány, byly charakterizovány ve všech etapách, které byly stanoveny. Zda občané nabízené akce a činnosti využívali, bylo nejlépe popsáno v posledním období, od roku 1948 do roku 1989. Číselné údaje, které by mohly vypovídat o atraktivitě aktivit v ostatních letech, jsou neúplné nebo zcela chybí. Jak bylo řečeno již několikrát, působily zde instituce, které měly dostatek členů, ale i organizace, které bojovaly o přežití. Pro obyvatele to znamenalo následující – nabídka volnočasových aktivit byla na tak malé město dostatečná, spíše až přespočetná.

Velký vliv na členství ve volnočasových organizacích měl jejich smysl. Do roku 1948 se setkáváme s tím, že vznik aktivit přicházel primárně od zájmu občanů. Ti měli svou představu o trávení volného času a podle toho byly zakládány různé spolky, lidé měli vlastně v rozhodování „volnou ruku“. Po roce 1948 do roku 1989 měl hlavní slovo stát. Bylo důležité uchopit volný čas tak, aby nesl politický a ideologický vliv. Oproti nabídkám v předchozím období byly tyto zdarma a všem dostupné, ale mnoho lidí, právě z důvodu nesouhlasu s tehdejšími režimem, je nechtěly příliš navštěvovat a podporovat.

Myslím si, že byl ve městě vykonán obrovský kus práce a i přes překážky, se kterými se obyvatelé neustále vypořádávali, zde bylo, je a doufám, že také v budoucnu bude, hezké místo k bydlení, zakládání rodin a k výchově dětí. I přes bohatou tradici má v současné době ještě město v nabídce trávení volného času drobné rezervy a přeji mu, aby se stalo v povědomí lidí opět „výhercem soutěže“ mezi ostatními obcemi.

Seznam použité literatury

Historické prameny

Kronika města Varnsdorf od roku 1945, archiv Městského úřadu ve Varnsdorfu

Kronika Domu dětí a mládeže od roku 1970, archiv Domu dětí a mládeže ve Varnsdorfu

Kronika recitačního souboru z let 1958 – 1959, archiv Oblastního muzea v Děčíně, pobočka Varnsdorf

Kronika skautského oddílu Veverek ze soukromého archivu Zdeňky Holečkové

Regionální literatura

100 let varnsdorfského fotbalu. Varnsdorf: SK Slovan Varnsdorf, 2007. 82 s.

FIALA, J. *Varnsdorf: stručné dějiny.* Rumburk: SOU polygrafické pro Městský úřad ve Varnsdorfu, 1993. 59 s.

KAVANOVÁ, V. *Výbor z Varnsdorfské kroniky Aloise Palmeho a jeho pokračovatelů.* Varnsdorf: Regia Varnsdorf, 1993. 36 s.

MELICHAR, J. *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost.* Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s. ISBN 978-80-254-1704-1.

NĚMEC, J. *Obrázky z průmyslových dějin Šluknovska = Bilder aus der Industriegeschichte des Schluckenauer Zipfels = Snapshots of an industrial past the Sluknov Spur.* Rumburk: Město Rumburk, 2012. 159 s. ISBN 978-80-87513-01-9.

Varnsdorf: město průmyslu a zahrad. 1. vyd. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s. ISBN 80-239-0276-8.

PALME, A. *Varnsdorf a jeho historické pamětihodnosti od založení až do roku 1850.* Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 1999. 213 s. ISBN 80-238-4206-4.

Varnsdorf a jeho historické pamětihodnosti od roku 1850 do 1913 s dodatkem do roku 1922. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 2000. 177 s. ISBN 80-238-5679-0.

Varnsdorf ve starých fotografiích = Varnsdorf in alten Fotos. Varnsdorf: Kulturní dům Rozkrok, 2003. 136 s. ISBN 80-239-1680-7.

Odborná literatura

JIRÁSEK, I. Vymezení pojmu zážitková pedagogika. *Gymnasion*. Časopis pro zážitkovou pedagogiku. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 2004, č. 1, s. 6-16. ISSN 1214-603X.

KOMENSKÝ, J. A. *Velká didaktika*. 3. vyd. Brno: Komenium, 1948. 242 s.

NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství*. Brno: Paido, 2002. 112 s. ISBN 80-7315-006-9.

NEUMANN, J. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. 4. Vyd. Praha: Portál, 2007. 325 s. ISBN 978-80-7367-276-8.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 221 s. ISBN 80-7178-711-6.

PETRUSEK, M. *Společnosti pozdní doby*. Praha: SLON, 2006. 464 s. ISBN 80-86429-63-6.

PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2.

SPOUSTA, V. et al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 183 s. ISBN 80-210-1007-X.

SPOUSTA, V. aj. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 37 s. ISBN 80-210-1274-9.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. 207 s. ISBN 978-80-7367-551-6.

Velký sociologický slovník. 1. díl, A-O. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.

Sborníky a periodika

FIALA, J., ŠENOVÁ, J. *Padesát let základní umělecké školy ve Varnsdorfu: 1946-1996*. Varnsdorf: Občanské sdružení Etuda prima ve spolupráci se Základní uměleckou školou Varnsdorf, 1996. 48 s. ISBN 80-239-5495-4.

Hlas severu: týdeník pracujících n.p. Elite, TOS, Velveta a Měst. NV. Varnsdorf: Měst. NV, 1967-1975.

Hlas severu: časopis pro varnsdorfské občany. Varnsdorf: Městský úřad, 1990- . Dostupné také z: <http://www.varnsdorf.cz/showdoc.do?docid=161>.

Mandava ...: vlastivědné čtení z Varnsdorfu a Šluknovského výběžku: ročenka Kruhu přátel muzea Varnsdorf. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, 2004- .

Ročenka Kruhu přátel muzea Varnsdorf. Varnsdorf: Kruh přátel muzea Varnsdorf, [1997-2003].

Svobodný Varnsdorf: list jednotné fronty všech politických stran. Varnsdorf: Koordinační výbor soc. stran, 1945-1947.

ŠEBEK, Milan, ed. *Almanach ke 140. výročí povýšení Varnsdorfu na město: 1868-2008.* Varnsdorf: Město Varnsdorf, 2008. 141 s. ISBN 978-80-254-1144-5.

Elektronické zdroje:

TJ Slovan Varnsdorf Basket. Z historie klubu [online]. Poslední revize 22. března 2008 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.basketvarnsdorf.cz/Z-historie-klubu/5251.html>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Počet obyvatel ve Varnsdorfu 1850 – 2013

Příloha č. 2 – Varnsdorfský tisk

Příloha č. 3 – Ukázka časopisu Káče II. oddílu skautek ve Varnsdorfu

Příloha č. 4 – Ukázka obsahu kronik Domů pionýrů a mládeže (od r. 1970)

Příloha č. 5 – Ukázka titulní strany Kroniky Varnsdorfu z roku 1985

Příloha č. 6 – Kina ve Varnsdorfu

Příloha č. 7 – Hlas severu č. 4 ze dne 24. srpna 1968

Příloha č. 1 – Počet obyvatel ve Varnsdorfu 1850 - 2013

PŘEHLED POČTU OBYVATEL VE VARNSDORFU		
Rok	Počet obyvatel celkem	Zdroj
1850	9 670	MELICHAR, J. <i>Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost</i> . Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s.
1869	13 180	MELICHAR, J. <i>Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost</i> . Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s.
1880	15 162	MELICHAR, J. <i>Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost</i> . Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s.
1890	18 268 (z toho 27 Čechů)	<i>Varnsdorf: město průmyslu a zahrad</i> . Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.
1900	21 150 (z toho 8? Čechů)	<i>Varnsdorf: město průmyslu a zahrad</i> . Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.
1910	23 220 (z toho 456 Čechů)	<i>Varnsdorf: město průmyslu a zahrad</i> . Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.
1921	20 329 (z toho 1098 Čechů)	<i>Varnsdorf: město průmyslu a zahrad</i> . Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.
1930	22 621 (z toho 1 617 Čechů)	<i>Varnsdorf: město průmyslu a zahrad</i> . Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.
1937	23 629	<i>Varnsdorf: město průmyslu a zahrad</i> . Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.
1939	21 716	<i>Varnsdorf: město průmyslu a zahrad</i> . Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.
1950	15 043	MELICHAR, J. <i>Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost</i> . Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s.
1961	13 463	MELICHAR, J. <i>Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost</i> . Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s.
1970	14 512	Kronika Varnsdorfu 1980
1980	16 356	Kronika Varnsdorfu 1980
1990	16 260	Kronika Varnsdorfu 1990
2000	16 134	MELICHAR, J. <i>Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost</i> . Šluknov, Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. 250 s.
2013	15 730	Počet obyvatel v obcích České republiky k 1.1. 2013 http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/50002DF52B/\$File/13011303.pdf

PŘEHLED OBYVATEL VE VARNSDORFU 1945-1946 (NA ZÁKLADĚ POTRAVINOVÝCH LÍSTKŮ)		
Zásobovací období	Němci	Češi
1945		
28. 5. – 25. 6.	16 485	995
26. 6. – 22. 7.	16 543	1 226
23. 7. – 19. 8.	11 775	2 396
20. 8. – 16. 9.	11 448	3 246
17. 9. – 14. 10.	11 266	4 493
15. 10. – 10. 11.	10 887	7 304
11. 11. – 7. 12.	10 752	8 080
1946		
1. 1. – 2. 2.	10 463	8 612
2. 2. – 3. 3.	10 478	9 075
4. 3. – 4. 4.	10 371	9 348
4. 4. – 28. 4.	10 192	9 627
29. 4. – 27. 5.	9 471	9 656
27. 5. – 23. 6.	9 677	10 102
24. 6. – 21. 7.	8 693	11 158
22. 7. – 19. 8.	5 662	12 710
19. 8. – 15. 9.	3 913	12 710

Zdroj: *Varnsdorf: město průmyslu a zahrad*. Varnsdorf: Studio REMA '93, 2003. 441 s.

Příloha č. 2 – Varnsdorfský tisk

Ukázka části titulní strany Hlasu severu (ze soukromého archivu Zdeňka Hájka)

Ukázka části titulní strany Hlasu severu (ze soukromého archivu Marcely Loukové)

Ukázka části titulní strany podnikových novin zaměstnanců národního podniku Elite Varnsdorf (ze soukromého archivu Marcely Loukové)

Příloha č. 3 – Ukázka časopisu Káče II. oddílu skautek ve Varnsdorfu
(ze soukromého archivu Zdeňky Holečkové)

Nastává škola.....

Poslední prázdninové dny skončily a s nimi i léto, které pro školáky bývá vždy sloučeno s představou prázdnin, volnosti, koupání, lesa a pro skautky se skautským táborem.

Ale na léto zůstaly vzpomínky a nastává škola. Prvé dny budou rušné, bez rozvrhu, ale i to se uklidní a nastane pravidelné vyučování. Budete mít méně volného času, letní zábavy vás přestanou těšit a budete častěji myslet na zimu. Ale zimě přechází několik měsíců podzimních. Některé dny bývají ještě teplé, slunce svítí, ale příroda se ukládá ke spánku. To budou dny našich posledních výletů. Ale budou vystrídány šedivými závoji deště a plískenic, ošklivých dnů, kdy člověk nejraději usedne s knihou ke kamínku.

Ale na nás, skautky, čekají ještě klubovny, které jsou našim druhým domovem. Stěny dýchají vzpomínkami a po chvílích zábavy, zpěvu a her nechce se nás ani ven do alhavěh podvědomí.

Přichází zvolna noc. V komíně hučí vítr, na okna dopadají kapky deště. Jak je málo v teplých peřinách. Ale jsou všichni lidé tak spokojeni? Nejsou!

Heavslíš, sestřičko, že bychom dva či tři z těch podzimních večerů měly věnovat úctě naší práci pro děti některých postižených krajů a posoci?

Přemýšlejte o tom!

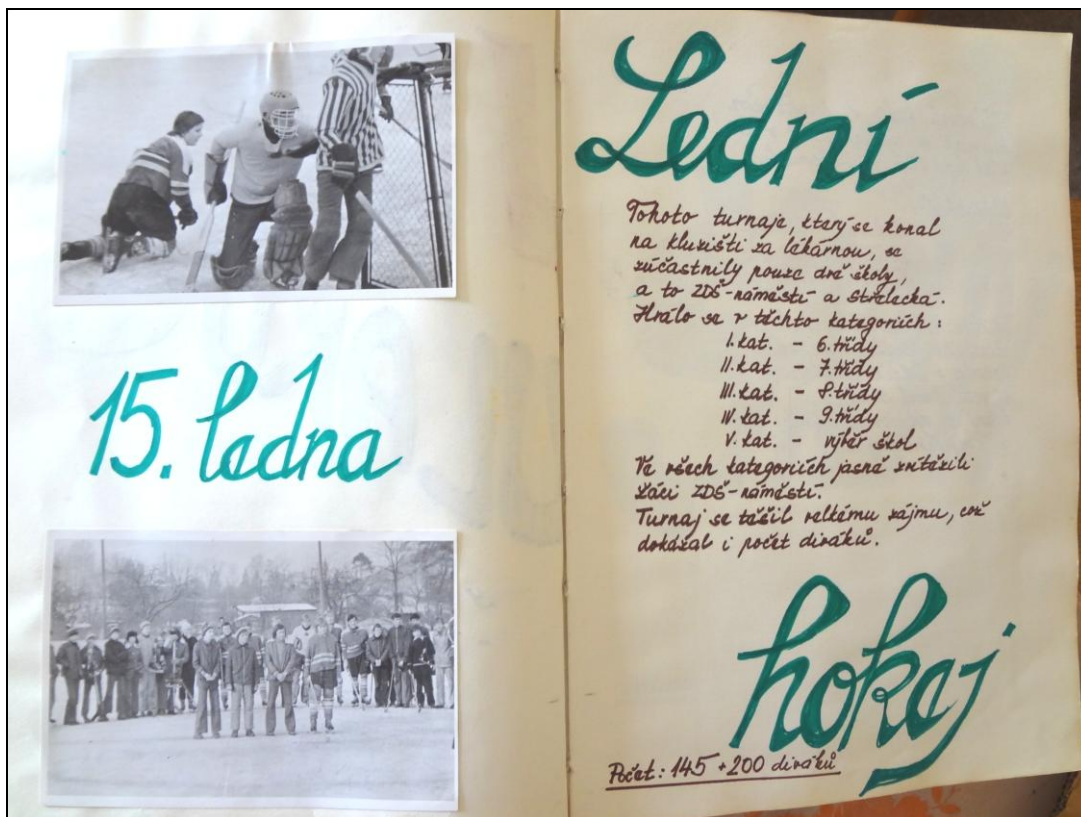
Bublina.

Les v noci.

**Příloha č. 4 – Ukázka obsahu kronik Domů pionýrů a mládeže
(od r. 1970)**

(z archivu Domu dětí a mládeže ve Varnsdorfu)

Příloha č. 5 – Ukázka titulní strany Kroniky Varnsdorfu z roku 1985 od
výtvarníka Františka Milera
(zdroj: Kronika města Varnsdorf, 1985)

Příloha č. 6 – Kina ve Varnsdorfu

Kino Oko/Pohraniční stráž/Svoboda/Kinokávárna

(zdroj: *Varnsdorf ve starých fotografiích = Varnsdorf in alten Fotos*. Varnsdorf: Kulturní dům Rozkrok, 2003, s. 94. ISBN 80-239-1680-7.)

Sál kina Panorama

(zdroj: Centrum Panorama. Fotogalerie [online]. Dostupné z: <http://www.centrumpanorama.cz/cz/490-fotogalerie.html>)

Hlas severu

MIMOŘÁDNÉ VYDÁNÍ HISTORICKÝCH DNŮ
VARNSDORF • 24. SRPNA 1968 • ČÍSLO 4

Chráníme delegáty sjezdu

XIV. mimořádný sjezd Komunistické strany Československa neskončil. Mimořádné okolnosti nedovolily delegátům ani předšednictvu projednat mnohé závažné úkoly. Nezabýval se otázkou federalizace, nebylo možno na něm přečíst ani další obsažné materiály — tím méně se k nim vyslovit. Přesto však jde o sjezd, který vejde do dějin, odbýval se v prostorách závodu, po silnicích jezdily tanky a obrněná vozidla a přece se okupanti nedozvěděli — i když o to měli veliký zájem, kde se sjezd koná. O delegátech a sjezdu vědělo několik tisíc pracovníků závodu a přece nikdo nezradil. V malém sále až do pozdních večerních hodin rozhodovalo o životě naší strany a země 1.200 lidí. Sjezd přes všechny obtíže své základní poslání splnil.

Zvolil nový Ústřední výbor strany i jeho předšednictvo, vyloučil z Ústředního výboru ty, kteří svým jednáním z našich řad vyloučili sami. XIV. sjezd nekončí. Byl prohlášen za permanentní a jeho delegáti se sejdou znovu, aby pokračovali v jednání. Kdy — to ještě nevíme.

Z posledních zpráv se dovídáme, že

JSME PRO NEUTRALITU

Presidentu republiky generálu L. Svobodovi — Praha — hrad.

Váženy soudruhy presidente, ujišťujeme Vás, že jsme stále s Vámi a s legální vládou.

Vzhledem k tomu, že v minulých dnech byly silně zpřetrhány naše svazky se Sovětským svazem a ostatními zatímními spojenci a poněvadž nemůžeme požádat o pomoc naše západní sousedy, jejichž ideologie je nám cizí, žádáme Vás, abyste požádal OSN o vyhlášení naší republiky neutrálním státem.

Slibujeme Vám, že pod Vaším vedením uděláme vše pro uhájení naší svobody i našeho Svobody!

Buďte silný — jsme s Vámi!

61 zaměst. Severochemy Varnsdorf

Volání po neutralitě naší Československé socialistické republiky se ozývá z mnoha míst. Stejnou výzvu adresují také občané před MěstNV a v ostatních závodech. Nikdo si však nesmí myslet, že jde o jednoduchou záležitost, která by se dala v krátké době realizovat. Mezinárodní právo je spleť a uznání kterékoliv země je závislé také na tom, aby neutralitu uznaly i velmoci.

Ti, kdož dali souhlas k okupaci našeho území, se i v případě mohou přesvědčit, jaké nenapravitelné škody nejen nám, ale sobě způsobili. — Vždyť do příchodu okupačních vojsk, požadavek neutrality nikdo nevyslovil. Je to přirozená obrana malá napadené země.

okupační armádu za pomoci některých našetřích nemnohých zrádců provádí hromadné zatýkání delegátů sjezdu a předních funkcionářů naší strany a vedoucích představitelů veřejného života.

Obraťme se proto i my na všechny občany Varnsdorfska a celého Šluknovského výběžku: Neprozradte cizím lidem pobyt těchto lidí. Odpovídejte všem neznámým a zvědavým — nevím — neznám. Nebo uvádějte mylné informace. Upozorněte také své děti, aby nikomu cizímu nic neprozrazovaly. Takové informace, podané okupantům a jejich příslušovcům, by mohly napáchat nenapravitelné škody.

Občané hlavního města Prahy se dovedli o naše delegáty dobře postarat. Neprozradil místo konání sjezdu, dbal o bezpečnost delegátů. A my jsme přesvědčení, že i naši lidé dovedou totéž. V ochraně delegátů sjezdu a ostatních čelných funkcionářů musíme vidět i součást boje za společnou věc. Součástí boje za mír, demokracii, socialismus, nezávislost a svobodu! Za všechno, co je nám drahé!

Voláme ženy

Voláme všechny ženy, které mají zdravé ruce, voláme ženy z domácností i důchodkyně. — Z národního podniku Velveta odešly dělnice z Polska, které podlehly nepřátelské propagandě. Jejich odchod značně ohrozil výrobu. Potřebujeme každého, kdo by i krátkodobým nástupem do práce pomohl situaci řešit. Ochromení našich závodů připraví nás všechny o velké hodnoty a to i v tvrdých valutách. Ženy, které chcete pomoci — volejte osobní oddělení národního podniku Velveta, tel. 251 - kl. 73.

Lidé, bděte!

Není lehké začínat slovy, kterými Julius Fučík končil. Nikdo z nás si nikdy nepomyslel, že si jeho slova budeme připomínat se jménem Sovětského svazu. Nemůže být větší potupy, nemůže být větší hanby pro ty, kteří se za naše přátele vydávali.

V této pohnuté době, kdy nikdo z nás nemůže předpovědět průběh dalších dnů, je potřeba stále myslet na odpor, který nás spojuje proti okupantům. I když se způsob naší obrany může zdát jako neúčinný, není tomu tak. Bez našeho přispění se cizím vtrhlecům nepodaří legalizovat život v naší zemi. Několik zrádců nemůže splnit náročné úkoly, které na ně velení okupačních vojsk klade. Síla je v jednotě národa a proto odsuzujte zrádce a kolaboranty, pokud se vyskytnou! Jsou pro nás mnohem nebezpečnější, než zbraně našich nepřátel!

Budme bděli, ale opatrní. Nezavádíme příčiny okupantům, aby mohli použít síly. Čekají na to a je to součástí jejich taktiky, tak jako z vypočítavosti stahují svá vojska z měst, aby se prostí vojáci nedostali do styku s obyvateli a tak neprohledli, jak špičkově věci slouží.

Dnes je Varnsdorf ještě bez okupantů. Zatím můžeme svobodně hovořit, a psát. Zítřka tomu už tak nemusí být. Zapamatujte si, že zánikem legálních novin, rozhlasových stanic a televize ztrácíme svobodu projevu a všechno to ostatní, co po nás přijde, bude lež a propaganda. Cenzura pravdu nepropustí, ale z nás slova Julia Fučíka nikdy nevytlačí.

LIDÉ BDĚTE!

R. Dausch

SCHŮZE PRO CELÝ ŽIVOT

Včera, v době generální stávky, svolala závodní organizace KSČ národního podniku Elite Varnsdorf v prostorách závodu veřejnou členskou schůzi, které se zúčastnila většina přítomných zaměstnanců ranní směny. Od improvizovaného řečnického stolu promluvil delegát mimořádného XIV. sjezdu soudruh Vl. Dvořák, který hovořil o průběhu a významu sjezdu. Na schůzi bylo přečteno prohlášení delegátů a rezoluce sjezdu. V krátké diskusi vyjadřovali pracující závodní své rozhodnutí nad okupací naší republiky. Za slzy se nikdo nestydl. Na tuto schůzi budou všichni její účastníci vzpomínat jistě po celý život. Závěrem bylo všemi přítomnými komunistami i nestraníky přijato usnesení, ve kterém se hlásí k nově zvolenému ÚV KSČ, pod vedením Alexandra Dubčeka. Komunisté Elitky nebudou uznávat žádný jiný ústřední výbor a nebudou podporovat politiku zrádců za žádných okolností.

OPRAVA

I v těchto pohnutých dnech si zadržel v posledním čísle tiskářský šotek. V článku „Věřme Vám“ si přidal „i“. Tak se z legální vlády ing. Černíka stala nedopatřením vláda ilegální. Může se to stát dnes, zítřka, kdykoliv jindy. Věřme však, že naši lidé umí nejen číst, ale i myslet.

Děkujeme!